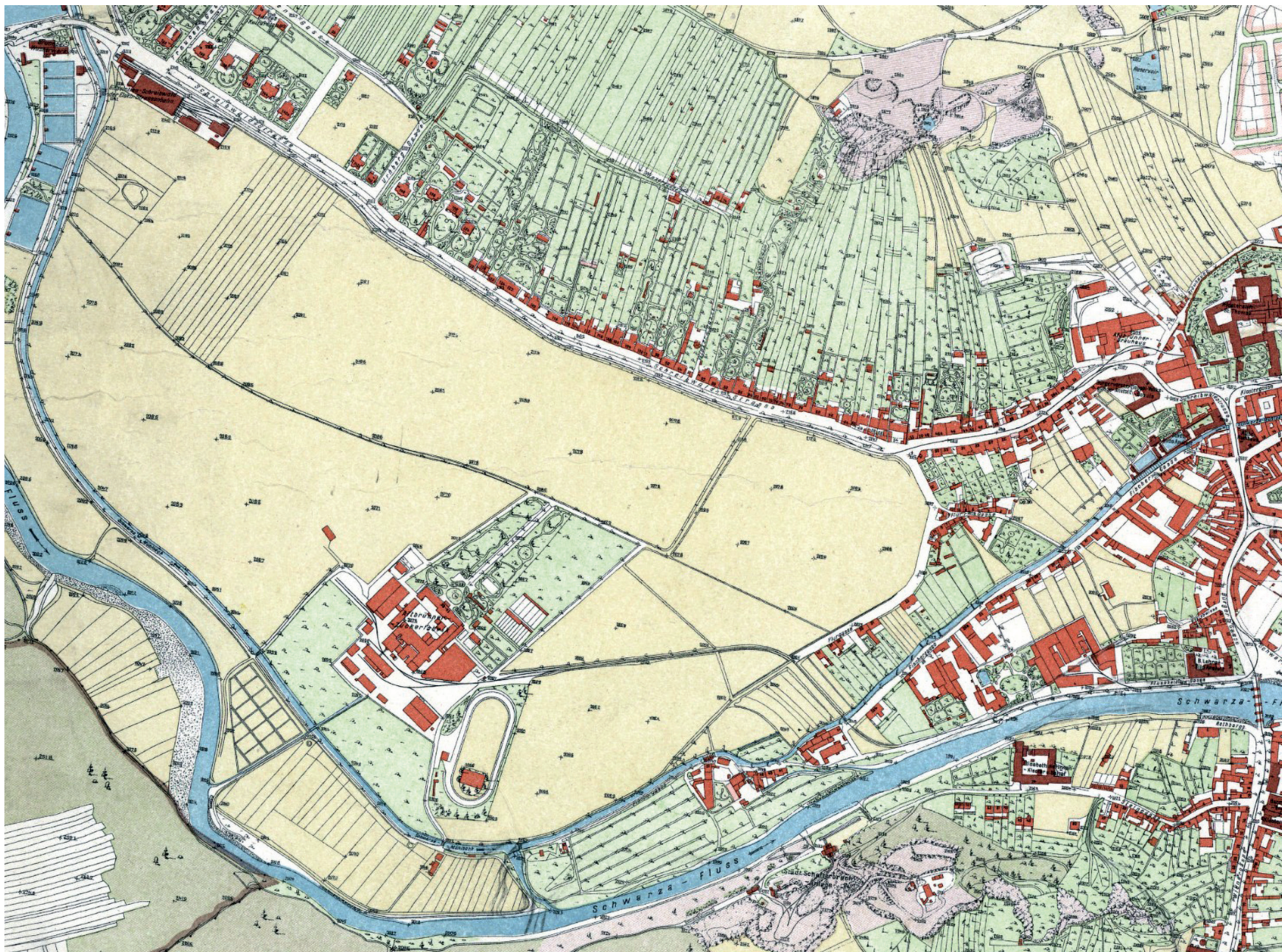

Portrét ulice Hlinky

Portrét ulice Hlinky

autoři textů
Pavla Cenkova
Aleš Homola
Matěj Krontorád
Martin Šolc

archivní spolupráce
Jana Malaniková

grafická úprava a sazba
Karel Bařina

vydal
Národní památkový ústav,
územní odborné pracoviště v Brně

tisk
Quatro print, a. s.

náklad
1000 ks

vydání
Brno 2025

ISBN
978-80-87967-40-9

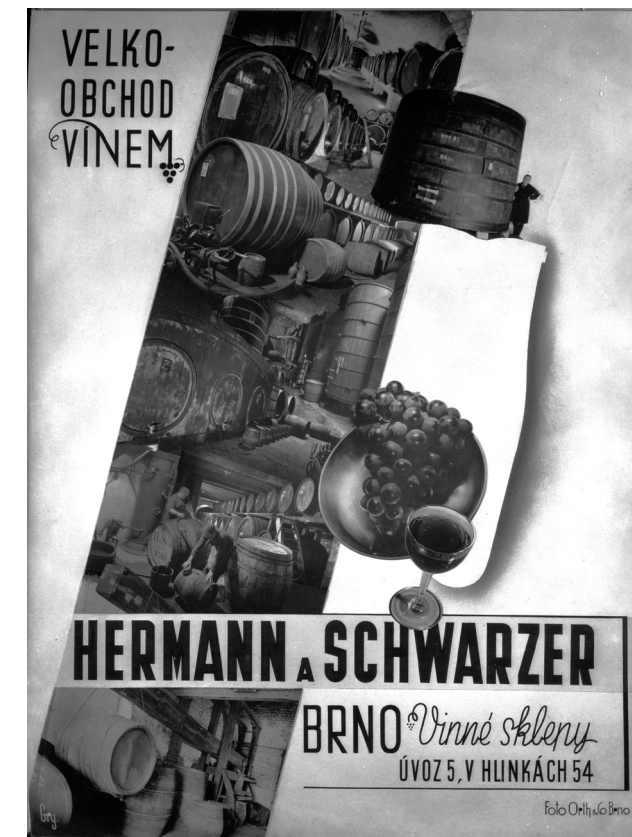

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVISŤE
V BRNĚ

← *Situační plán Brna sestavený a vydáný
Městským stavebním úřadem, 1909, Archiv
města Brna, fond U 9, sign. K 57.*

↓ *Reklama na vinařství Hermann a Schwarzer na
Hlinkách 54, Technické muzeum v Brně, fond
fotografické materiály, sign. 20.30-01854-1.*

Úvod

Aleš Homola

Jedna z nejkrásnějších brněnských ulic toho má za sebou opravdu hodně. Původní cesta mířící po jihozápadním úpatí Žlutého kopce ze Starého Brna skrze soutěsku údolí Syratky u Kamenného mlýna na sever do Žabovřesk a Komína nebo přes řeku do Kohoutovic, se v průběhu 19. století proměnila v rezidenční ulici. Její významnou část zaujímal reprezentativní architektura sídel brněnských průmyslnických rodů doplněná z hlediska fasád často jen o něco skromnější zástavbou středostavovských příbytků. Specifický ráz dodávaly od počátku ulici četné vinohrady a sady, stoupající v řádcích dlouhých parcel po úbočí Žlutého kopce. Starobylou část zástavby ulice tvořily právě domy spojené s vinařskou funkcí, za nimiž byly do sprašových návějí u paty Žlutého kopce vyhloubené dlouhé chodby mohutných zaklenutých sklepů.

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

něnský pivovar (dnes Pivovar Starobruno). Zprvu se jednalo o ulici s oboustrannou zástavbou dovedenou ke křižovatce s komunikací směřující k jihu (budoucí ulice Křížkovského) a dále na severozápad podél úpatí Žlutého kopce; místo křižovatky zdůrazňovala piliřová boží muka. Zanedlouho počala zástavba výrazněji postupovat severozápadním směrem, kde ulice vstoupila do prostoru Pisárecké kotliny – rozlehlého říčního údolí velkého východního ohybu Svratky lemovaného svahy Červeného a Žlutého kopce. Pisáreckou kotlinou protékal také Svratecký náhon, jehož vody zajišťovaly provoz významné části brněnského průmyslu.

V údolí stál oklopen sady a polnostmi hospodářský dvůr se zámečkem, při němž byly v 2. polovině 19. století rodinou Bauerů vybudovány cukrovar a velodrom.

Ráz Hlinek nepřímo ale výrazně ovlivnily dvě blízké stavby – letohrádek Mitrovských a Bayerovy lázně. Elegantní raně klasicistní salet hraběte Antonína Arnošta Mitrovského z 80. let 18. století, obklopený sadem a dekorativní zahradou, přitahoval pozornost veřejnosti ke krajin- ným půvabům snadno dostupného místa na okraji zástavby brněnské aglomerace,

nejsou-li to právě domy spojené s vinařskou funkcí, za nimiž byly do sprašových návějí u paty Žlutého kopce vyhloubené dlouhé chodby mohutných zaklenutých sklepů.

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

Název ulice vznikl v 30. letech 18. století byl písemně zachycen roku 1750 jako Lehmstätte – Hlinky. Ulice byla totiž založena u rozlehlého hliníku vyhloubeného ve svahu Žlutého kopce při západní straně areálu kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae (od roku 1783 kláštera augustiniánů – eremitů) na Starém Brně. Na místě hliníku byl později vybudován Starobr-

↩ ↪ Fotografie Josefa Kunzfelda z roku 1888 s pohledem na drobnou řadovou zástavbu ještě pozdně barokně-klasicistního vzhledu v nejstarší části ulice blíže ke starobrněnskému klášteru augustiniánů, Archiv města Brna, fond U 5, sign. Xa20.

↩ ↪ Fotografie Josefa Homolky pořízená roku 1867 ze svahu Červeného kopce nám poskytuje jedinečný pohled na Hlinky, okolí Letohrádku Mitrovských a zástavbu podél Svratky, kdy ještě řada staveb nese znaky klasicistního stylu, a kdy se zde potkávají klášter (alžbětinky) a slechtický pavilon (Mitrovských) s továrnami a obytnými domy, zahradami se skleníky, vinicemi a sady, Archiv města Brna, fond U 5, sign. Xa23.

a přitom obklopeného krásami přírodní scenérie říčního údolí lemovaného zelení (zde si není možné odpustit poznámku, že těžko najít větší kontrast oproti současné situaci).

Na protějším konci Pisárecké kotliny pak roku 1813 vznikly vodoléčebné lázně, založené podnikavým lékařem Josephem Vinzenzem Bayerem. Lázeňský areál se postupně rozvinul v rekreační komplex s promenádou, který se před polovinou 19. století transformoval v měšťanskou střelnici s restaurací. Lázně umístěné na pravobřežním přítoku Svratky, Kohoutovickém potoce, byly ve směru od Brna špatně přístupné po chatrné lávce, a proto nechal Bayer roku 1822 vybudovat přes řeku velký most, s jehož finančním zajištěním a následným provozem se pojily spory s moravským guberniem i okolními panstvími. Výše uvedená díla dodala Pisárecké kotlině atmosféru místa spojeného s rekreací a v logické návaznosti také s rekreačním a v rostoucí míře i rezidenčním bydlením.

Je zajímavé, že plán Brna s předměstími a okolím z roku 1815 již zakresluje podél cesty ke Kamennému mlýnu (a k lázním) v severozápadním úseku Hlinek

→ Zděná piliřová boží muka z roku 1820 vybudovaná v prostoru odbočení ulice Křížkovského z Hlinek; z důvodu dopravních komplikací byla roku 1943 přesunuta z této exponované polohy ke styku ulic Křížkovského a Výstavní a zde byla nakonec (patrně v 60. letech 20. století) zničena. Kolorovaná pohlednice zachycuje piliř doprovázený lidskou stafáží ještě na původním místě, reprofoto Vladimír Filip, Brno, Staré pohlednice XII., s. 24.

řádku volně stojících domů, ovšem na mapě stabilního katastru pořízené v letech 1825–1826 ulice stále končí ještě před křižovatkou s cestou k letohrádku Mitrovských (ulice Křížkovského). Nepravdělnou skupinu domů zde u cesty pod vinohrady však zachycuje i první vojenské mapování z let 1764–1768, je tedy pravděpodobné, že se zde nějaká forma zástavby spojené patrně s výrobou a skladováním vína nacházela.

Na situačním plánu zemského hlavního města Brna s nově připojenými historickými předměstími (1850) od Františka Doležala z roku 1858 je již patrná souvislá zástavba severní fronty Hlinek protažené výrazně na západ, téměř na konec dnešní souvislé řadové zástavby před započítím vilové části ulice u odbočující ulice Lipové. Z této doby, tj. třetí čtvrtiny 19. století, se již dochovala fotografická zachycení podoby ulice. V nejstarší oboustranné části ulice stály přízemní klasicistní domky se sedlovými nebo mansardovými střechami, jimiž někdy prostupovaly patrové nástavby. Obdélná okna s výplněmi v lici zdíva běžně zdůrazňovaly ploché šambrány. Je pozoruhodné, že část této drobné zástavby ještě dotvářela ráz ulice v 60. letech 20. století.

Fotografie Josefa Homolky pořízená roku 1867 ze svahu Červeného kopce zachytily mladší (a mnohem delší) jednostrannou část ulice s frontou průčelí orientovaných k jihu do Pisárecké kotliny. Na snímku vidíme jednopatrové řadové okapově orientované domy se sedlovými a mansardovými střechami protkávanými sledy vikýřů, s římsami dělenými fasádami prolamovanými rastry pravidelně rozložených otvorů a pravoúhlých či klenutých portálů vstupů. Mezi patrovými stavbami se místy choulily přízemní objekty, proluky mezi domy občas vyplňovaly úseky ohradních zdí s branami a brankami. Podobná zástavba vystupovala ze scénérie i v oboustranné části Hlinek.

Nedlouho po pořízení Homolkova snímku byla na Hlinky zavedena tramvajová doprava. Roku 1870 byla vybudována linka koněspřežné dráhy až na samý konec ulice u mostu přes Svratecký náhon a Svratku, kde byla postavena vozovna. Roku 1884 koně nahradil parní pohon, který si vyžádal přestavbu vozovny. Roku 1900, pak byla dráha spolu s celým systémem brněnských tramvajových linek elektrifikována a pisárecká vozovna prošla další přestavbou a rozšířením. Zavedení veřejného dopravního spojení umocnilo význam pisárecké oblasti pro město Brno a jeho nejbližší okolí. Dalekosáhlý průmyslový a urbanistický rozvoj Brna v 19. století přispěl ke vzniku fenoménu náročného rekreačního bydlení vilového charakteru, rozvíjejícího se od 60. let 19. století. V průběhu 19. století začala vznikat v pisárecko-jundrovském prostoru údolí Svratky jedna z nevyhledávanějších a nejoblíbenějších brněnských rekreačních a posléze i rezidenčních zón. Důvodem

byly místní příznivé přírodní podmínky nepoznamenané dopady industrializace, malebný členitý terén, a také dopravní dostupnost vůči jádru brněnské aglomerace. Vznikla zde proto atraktivní příměstská oblast, která zpočátku plnila spíše funkci společenskou, oddychovou a sportovní, zhmotněnou v areálu výše uvedených pisáreckých lázní s promenádou a později střelnicí s výletní restaurací, nebo v prestižním německém veslařském klubu Brünnner Ruderverein, jehož loděnice byla zbudována u Kamenného mlýna roku 1868. Vytvořilo se zde rovněž vyhlášené společenské korzo rozprostírající se především v místech dnešního muzea Anthropos.

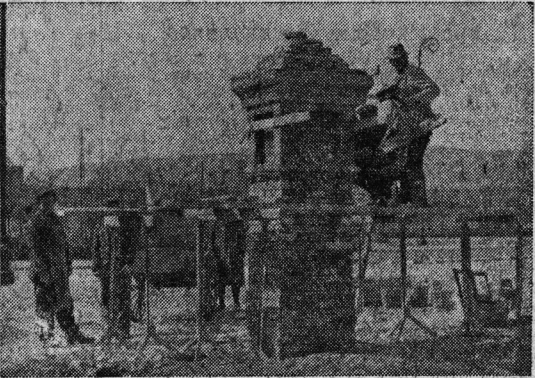
V souvislosti s výše uvedeným začala do prostoru Pisárecké kotliny v rostoucí míře pronikat obytná zástavba. Vinice a sady na svazích svrateckého údolí byly postupně zalesňovány nebo proměňovány na stavební parcely a na severozápadním konci kotliny počaly vznikat dvě protilehlé kolonie exkluzivních příměstských vil nejvyšších společenských vrstev. Severozápadnímu vilovému ukončení Hlinek majícímu ráz zóny luxusního bydlení pro bohaté se však na těchto stránkách věnovat nebudeme. Některé z těchto vil jsou významná architektonická díla (Reisigova vila) a byla již vícečetně publikována, jiné jsou spojené s průmyslovými magnáty doby a rovněž již určitou publicitu mají, ale především, vilová část Hlinek se svou urbanistickou a stavební podobou od zbylých tří čtvrtin ulice výrazně odlišuje.

Tématem brožury je představení ulice s řadovou a polořadovou zástavbou, která v 2. polovině 19. a v prvních dekádách

Přestěhovaná Boží muka

Se starobrněnské křížovky do ústraní

V minulých dnech zažilo Staré Brno neobvyklou událost. Stará, romantická Boží muka, stojící dosud na křižovatce ulice V hlinkách se přestěhovala o několik desítek metrů níže na volné prostranství před výstavištěm. Jednoho dne přišli zedníci, rozebrali Boží muka a to tak důkladně, že skutečně nezůstal „kámen na kámen“, potom převezli materiál na nověvyhrazené místo a do týdne stála Boží muka v původním stavu přímo proti

ti výstavní budově. Vypadalo to tak trochu, jako když si malý chlapec hraje se stavebnicí, ale nebylo to docela tak jednoduché. Předem bylo ovšem třeba zhotoviti přesný plánek stavby; podle něhož pak řemeslníci přesně postupovali, aby byla Boží muka přenesena a postavena ve své původní podobě a to do všech podrobností.

Při rozebírání zdiva byla nalezena uvnitř sloupu plechová krabice, obsahující z velké části již střešlé a rozpadávající se listiny. Jak nás poučil pan archivář, byla tato schránka velmi nedokonalá, propouštěla vlhko a jelikož většina papírů nebyla ničím konservována, prohnla a rozpadla se. Z troskek těchto záznamů se dočítáme, že starobrněnská Boží muka byla postavena v roce 1820 a to buď jako projev díky za odvrácení morové nákazy nebo jako pomník na hrobě padlého vojína. — Lidová verze naproti tomu vypráví, že v těchto místech, tehdy ještě porostlých křovinami, které mu poskytlý úkryt, vyslechl malý chlapec propovědi Svědů, obléhajících město, a tak je zachránil před zkázou. Jiná značně romantičtější pověst mluví zase o rytíři, kterého v těchto místech shodil zdvořelý kůň; v dalším výkladu se však pověst rozchází: jední tvrdí, že rytíř vrvázl bez úhony a z vděčnosti tu postavil Boží muka, jiní zase říkají, že se pádem zabil a truchlivě pozůstal, že takto označili místo neštěstí. — Za zachovalých listin lze pouze zjištěti, že v roce 1884 byla tato Boží muka opravena manžely Schindlerovými a v roce 1907 tehdejší starobrněnským farářem Klementem Janetškem.

U příležitosti dnešního přemístění Božích muk sepsali obyvatelé domu, před kterým dosud Boží muka stála, nový zápis o přemístění a stručnou historii této stavby za posledních desetiletí, který bude se zbytky starých listin opět vložena do sloupu stavby v nové, více vyhovující schránce.

Starobrněnská Boží muka byla přemístěna na prostranství proti výstavišti, jelikož na svém původním místě značně překážela frekvenci a hrozila možností úrazu projíždějícím vozidlům. Dnes stojí na stanovišti daleko vhodnějším a ve svém novém náteru a s výraznými obrazy, jejichž autorem je známý brněnský malíř A. Dania, dodává, dále Starému Brnu romantický ráz a kouzlo pietních skazek z minula.

Foto: Pražil

← Přesun božích muk byl reflektován i v dobovém tisku, Moravské slovo, 28. 3. 1943, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně, Archiv Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko, sign. S 11/1.

→↑ Monumentální historizující architektura Německé obecní dívčí školy čnici od 80. let 19. století na začátku Hlinek ve výšce s ulicí Výstavní (zanikla následkem zásahů bomb v listopadu 1944), Archiv města Brna, fond U 5, sign. Xa15.

→↓ Ve stylovém pojetí dekorativní severské renesance zbudovaný Měšťanský zaopatřovací ústav navazoval na budovu obecné školy v ústí Hlinek naproti starobrněnskému pivovaru. Stejně jako škola byl poškozen bombardováním v listopadu 1944 a následně zbořen, Archiv města Brna, fond U 7, list 22, č. 1.

20. století nahradila pozdně barokní a klasicistní předměstské domy s častou vazbou na vinohrady na Žlutém kopci. Přes převládající středostavovský ráz si i zde vybírali svá sídla prominenti, často židovského vyznání či původu. Rezidenci na Hlinkách vlastnil vlnářský továrník Eduard Anton Kafka, bydleli zde také členové rodiny Blochů a především se zde usadila řada příslušníků proslulé podnikatelské dynastie Löw-Beerů.

Malebná ulice a současně prestižní adresa byla i nadále mnohačetně fotografována. Z roku 1911 se dochoval panoramatický snímek severní strany Pisárecké kotliny s Hlinkami a Žlutým kopcem. Fotografie zachycuje Hlinky v době jejich největšího rozkvětu. Dekorativní pozdně historizující a secesní paláce a nájemní domy s arkýři, tvarovanými štíty a atikami s obelisky doprovázejí méně nápadné objekty, jejichž neorenesanční fasády někdy skrývaly starší klasicistní jádra. Nad domy stoupají zahrady a sady a v nich ze zeleně vykukují altány, skleníky a zahradní domky. Objevují se zde ale i první stavby rodinných domů umístěných výše ve svahu – třeba na odbočce z Hlinek, ulici Vinařské (Winzergasse). Členité fasády domů na Hlinkách hledí přes alej

lemující ulici do polností dna Pisárecké kotliny, v níž se oklopen sadem rozkládá areál Bauerova cukrovaru s rezidencí.

Rozvoj Hlinek byl na konci 19. století v úseku mezi Starobrněnským pivovarem a ulicí Křížkovského urbanisticky podchycen. Plány z roku 1893 řeší prostorový vztah Hlinek a nové zamýšlené ulice (budoucí ulice Výstavní) ve vazbě na plánovanou výstavbu školní budovy v čele bloku.

Přes modernistické vstupy v období první republiky – z nichž zásadní představovalo vybudování areálu brněnského výstaviště – se podoba zástavby Hlinek v rozhodující míře dotvořila na počátku 20. století.

Ze stěžejních budov ulice však již část nestojí. Ve výšce Hlinek a Výstavní ulice situovaná monumentální historizující architektura obecné školy (Hlinky 9, nyní přibližně v místech panelového domu Hlinky 1) a navazující Měšťanský zaopatřovací ústav (Hlinky 11, dnes zde stojí panelová bytovka Hlinky 3 a 5), zbudovaný ve formách severské renesance, byly zničeny při bombardování Brna 20. 11. 1944. Bombardováním byl poškozen rovněž

nárožní dům Hlinky 37 – Křížkovského (Flurgasse), jehož originální historizující architektura se zkoseným nárožím průčelím završeným štítem s ornamentálně ztvárněným tympanonem, s bočními fasádami s unikátní až minuciózně vyřezávanou dekorativní lodžii v patře a s atikami se sochami, vyvážela pendant k protilehlé opulentní neobarokní stavbě nájemního domu Hlinky 46, 46a s výjimečně dochovaným interiérem meziválečného bytu rodiny Herdanových.

Devastace historických Hlinek ale není spojena jen s válečnou katastrofou – po roce 2000 byl zbořen pozoruhodný pozdně klasicistní dům brněnského realitního magnáta a filantropa Valentina Falkensteina (Hlinky 98), z něhož zbyly pouze rozlehlé sklepy, nedávno byl zničen rovněž pozoruhodně členitý neorenesanční objekt Hlinky 40, stejně tak zmizel klasicistní dům s mansardovou střechou Hlinky 54, nahrazený předimenzovanou bytovkou. Demolice historických domů Hlinek pokračují i aktuálně (Hlinky 74–80).

Přestože má příslovečná demoliční bestia triumphans v Hlinkách již mnoho obětí, řada cenných budov stále stojí. Výběrově jen secesní nájemní dům č. 25 od Franze Pawlu, palácová architektura neorenesanční vily Josefa Klotha č. 122, secesní vily Johanna Blocha č. 120 a Augusta Blocha č. 126 nebo malebně členité pozdně historizující sídla Jonase a Johanny Karpelesových č. 86 a Ferdinanda Hrachy č. 106 a řada další hodnotných staveb dodnes drží exkluzivní charakter a malebnou tvářnost ulice.

Hlinky obklopené pisáreckou vilovou zástavbou a vynikajícím architektonickým komplexem brněnského výstaviště (ale také, žel, v rostoucí míře novodobými krabicovými bytovkami), stále patří k místům s mimořádným geniem loci zhmotněným v pečlivě komponovaných domech a zahradách, které nám zanechali naši zmizelí předkové, a jež, ať v úplnosti či v torzu, stále kultivují veřejný prostor této jedinečné ulice. Řadě objektů se již dostalo zasloužené publikační pozornosti, recentně zejména z pera Michala Doležela na stránkách archiweb.cz, tudíž jsme podrobná hesla některých z nich do brožury nezařadili (vila Felixe Engelsmanna č. 108–112, vila Felixe Blocha č. 92).

↔ *Nedochovaný architektonicky mimořádný neorenesanční dům Hlinky 37 s trojdielným průčelím nakoso umístěný do nároží Hlinek a Křížkovského, Archiv města Brna, fond U 5, sign. Xa69.*

↔ *Tramvaj Tatra T2 projíždí v 60. letech 20. století částí Hlinek poblíž starobrněnského pivovaru, v nichž dosud přezívají starobylé přízemní domky vystavěné do sprašového úbočí Žlutého kopce, Archiv města Brna, fond U 5, sign. Xa68.*

→ *Náročně ztvárněná palácová stavba Hlinky 37 se štítem s reliéfním tympanonem a atikami se sochařskou výzdobou byla opatřena pozoruhodnou mimořádně dekorativní dřevěnou lodžii, Archiv města Brna, fond U 5, sign. Xa69.*

→ *Galerie stylových poloh městské obytné architektury na Hlinkách – geometrická secese, lapidární modernismus či manýrismus evokující členité struktury pozdního historismu vyvážely dohromady pestrý obrazec dodávající krásu životnímu prostoru mnoha Brňanů a Brňanek, Archiv města Brna, fond U 5, sign. Xa69.*

Hlinky 17, 21 a 25,

Výstavní 24

Secesní nájemní domy

Matěj Kruntorád

Plánované vytyčení ulice Výstavní a úprava uliční čáry Hlinek, započaté nejpozději roku 1872, respektovaly budovy obecní školy a městského zaopatřovacího ústavu, které vznikly naproti pivovaru v posledních desetiletích 19. století. Přízemní a dvoupodlažní domky s barokními jádry ve východní části postupně nahrazovaly činžovní novostavby. Kolem roku 1897 zde vyrostla trojice pozdně historizujících domů č. 26, 28 a 28a, které určily výškovou hladinu ulice, postupně se proměňující v městskou třídu. První desetiletí 20. století přineslo do Brna mimořádný stavební rozmach, jenž město přetvořil v moderní metropoli. Stavělo se v rozmanitých variantách secese a pozdního historismu, což dobře dokládá i východní část Hlinek. Zde se zvláště výrazně uplatnila trojice nájemních domů č. 17, 21 a 25.

V roce 1898 byl zbořen dům č. 25 a o dva roky později zde podle projektu Franze Pawlu vyrostla dvojice novostaveb – jeden dům směřoval průčelím do Hlinek, druhý do zahrady (dnes Výstavní 24). Pawlu byl nejen architektem a stavitelem, ale i podnikatelem s nemovitostmi, tedy tím, co bychom dnes nazvali developerem. Hlinky tehdy patřily k vyhledávaným lokalitám, podobně jako Veveří či Konečného náměstí,

kde rovněž skupoval parcely a stavěl činžovní domy. Projekt na Hlinkách a Výstavní představuje jeho první ryze secesní realizaci, inspirovanou vídeňskou architekturou Otty Wagnera. Oba domy mají téměř totožné řešení (na Hlinkách je průčelí širší o jednu okenní osu). Fasády jsou vertikalizovány dvojicí balkonů: spodní spočívá na litinových konzolách, horní patra propojují sloupky nesoucí traverzy. Organicky tvarovaný dekor zábradlí kontrastuje s přísně symetrickou štukovou výzdobou. Mezi okny nejvyšších podlaží jsou medailony s vyobrazeními antických múz, podložené pásovinou s palmovými ratolestmi. Průčelí do Výstavní ulice se vyznačuje výrazně vyšší nikou vstupu, což ještě umocňuje vertikaltu kompozice. Pawlu věnoval velkou pozornost i interiérum – společné prostory zdobí mozaikové dlažby, stuhovitá secesní zábradlí a dveře se skly dekorovanými pískováním. Domy jsou propojeny proskleným krčkem, protože dnešní Výstavní byla vytyčena až na konci 20. let a hlavní vstup z Hlinek sloužil oběma objektům.

Rodina Hetschových vlastnila dům č. 21 už v 19. století. V roce 1907 se Johanna Hetschová rozhodla starý dům zbouřat a na jeho místě vybudovat pětipod-

←↑ Hlinky 25 (Franz Pawlu), hlavní uliční fasáda, foto Martin Kučera 2025.

↔↓ Fotografie z roku 1961 zobrazující vlevo dům č. 17 a vpravo krajní osu domu č. 25. Mezi nimi do roku pořízení snímku stály dva přízemní domky, po nichž dodnes zůstala proluka, Archiv města Brna, fond U 5, sign. Xa69.

→←↑ Hlinky 21, hlavní uliční průčelí, foto Martin Kučera 2025.

→→↑ Hlinky 17 (Matthias Rotter), hlavní uliční fasáda, foto Martin Kučera 2025.

→↓ Hlinky 17, detail výzdoby s hmotnými festony a girlandami typickými pro realizace Matthiase Rottera, foto Martin Kučera 2025.

lažní nájemní dům. Autor projektu není znám, výsledná stavba je však typická pro Brno počátku 20. století. Jedná se o moderní bytový dům, jehož fasáda kombinuje střídmy pozdní historismus s vlivy vídeňské secese. Striktně symetrické průčelí oživuje plošný ornament: v nižších podlažích geometrická secese, ve vyšších zdobenější motivy – květinové festony, vázy s ovocem a korunní římsa nesená konzolami, zakončená nízkými zaoblenými štíty. Čtyři největší byty mají navíc balkony směřující do ulice, opatřené secesními mřížemi.

Nejmladší z trojice, dům č. 17, vznikl roku 1911. Jeho autorem byl stavitel Matthias Rotter, který jej postavil pro sebe jako investici a po dvou letech ho prodal Heleně Schimitschkové, majitelce textilní továrny v Kostelci u Krnova. Fasáda působí hmotně a je osově symetrická, místo skutečných balkonů se uplatňují jen falešné výstupy. Kompozici zdobí mohutné stylizované girlandy zavěšené pod okny, držené dětskými postavičkami nebo splývající z květinových váz. Vrcholovou partii zdobí ženské figury s festony pod dvojicí štítů. Roku 1913 postavil Rotter nájemní dům na Výstavní 11, jehož se stal majitelem. Jeho fasáda nese obdobně

prvky jako dům na Hlinkách 17 a vykazuje shody i s protilehlým domem na Výstavní 10 z roku 1912. Matthias Rotter od roku 1921 bydlel v domě Bratislavská 62, který rovněž nese stylové znaky jeho rukopisu.

Prostorné byty těchto domů obývala vyšší střední a vyšší vrstva obyvatel mnohonárodnostního Brna, často i se služebnictvem. Mezi nájemci najdeme německé, židovské i české rodiny, úředníky, učitele, obchodníky i zástupce šlechty. Za protektorátu byly domy č. 17 a 21 zabaveny židovským majitelkám – Heleně Schimitschkové (patrně sňaze Heleny, majitelky od roku 1913) a Karolině s Malvinou Kleinovým. Po roce 1945 přešly do vlastnictví státu a dnes jsou již privatizovány.

Hlinky 46, 46a

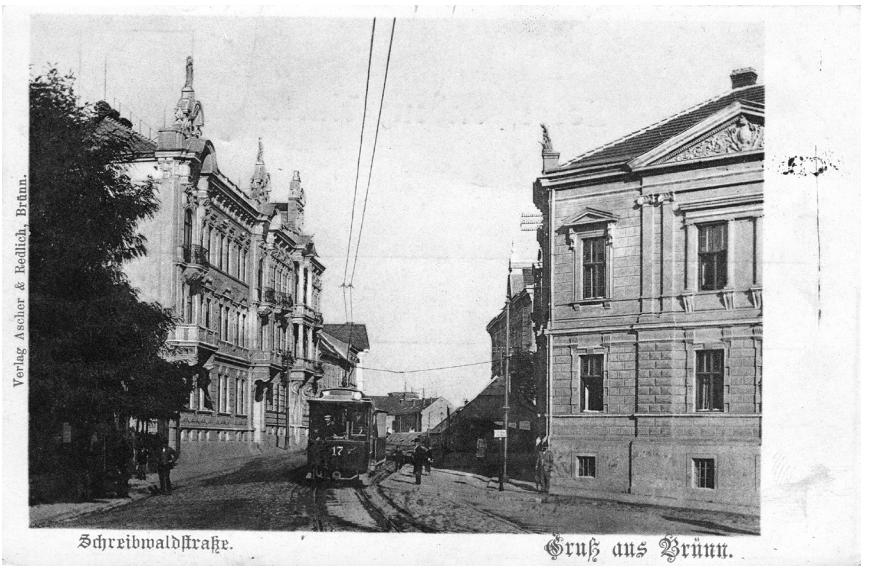
Nájemní dům Wenzla Jedliczky

Ještě na mapě královského města Brna i s jeho předměstími, vypracované brněnským inženýrem a zemským geometrem Josefem Anneisem roku 1784, se na pozemcích podél ulice, v místech dnešního nájemního domu, nacházely pouze ovocné zahrady či viniční tratě. O tři dekády později byla situace zcela odlišná. V novém plánu města (1815) ji zaznamenal Ludwig Froschmayer von Scheibenhof. V blízkém sousedství staleté cihelny starobrněnského panství (dnešní pivovar) vznikl na úpatí kopce druhý výrazný zářez. Tvořil jej opět hliník, který souvisel s novým dobýváním cihlářské hlíny. Blíže k tomuto se dozvídáme z anonce Franze Igla inzerované v Brünner Zeitung (1823). Igl nabízel k prodeji dům č. 178, který měl vlastní vinohrad, lisovnu vína a podzemní prostory k jeho uskladnění. V jámě za domem stály navíc cihlářská pec a tři kolny, z nichž dvě byly určeny k sušení střešních tašek. Kupcem nabízené nemovitosti se stal Franz Rothwang, jehož potomci zde byli připomínáni ještě roku 1867. Někdy v průběhu 60. let bylo od produkce cihlářských výrobků upuštěno. Tuto proměnu místa dokládá indikační skica z roku 1876. Jáma za domem byla již rekultivovanou zahradou bez památky po stavbách souvisejících s dřívější výrobou. Zachován

byl pouze původní zděný dům, který respektoval zdejší okapovou orientaci. Z celé fronty zabíral jen polovinu, takže vjezd do dvora zůstal nezastavěný. Uprostřed dvora vznikla nová menší zděná stavba. V obou případech se nejspíš jednalo o přízemní až dvoupodlažní objekty se sedlovou nebo valbovou střechou, jak bylo v místě obvyklé. Z dostupných záznamů máme informace, že v domě, který byl již veden pod č. 46 na ulici Schreibwaldstrasse, se do roku 1884 nacházela daňová kancelář. Jinak byli jeho obyvateli četní nájemci z okruhu řemeslníků a drobných prodejců. Domy i s navazujícími pozemky získali v roce 1894 manželé Wenzl a Pauline Jedliczkovi. Jedliczka se řadil k předním brněnským německojazyčným podnikatelům. Úspěšně zavedl některé průmyslové postupy do výroby masných produktů, které exportoval do blízkého brněnského okolí, ale i na zahraniční trhy. Jedliczkovi si nechali postavit na celou šíři pozemku třípodlažní dvojdom s nájemními byty. Dům č. 46 vznikl ve stopě staršího objektu. Je pravděpodobné, že dvoupodlažní přístavek z rezného zdiva ve dvoře je jeho pozůstatkem. Druhá část dvojdomu č. 46a vznikla současně s první částí v místech proluky. Na rozdíl od první poloviny je jeho součástí průjezd do dvora. V souvis-

Martin Šolc

↔ Hlinky 46 a 46a, hlavní uliční průčelí, foto Martin Kučera 2025.

↔ Hlinky 46 a 46a, opěrná dekorovaná zeď ve dvoře domu se schodištěm do zahrady, foto Martin Šolc 2020.

→ Hlinky 46, byt manželů Herdanových s vestavěným nábytkem a falešným krbem s mřížkou s iniciály RH – Richard Herdan, foto Martin Šolc 2020.

→ Pohlednice Hlinek z doby kolem roku 1900, vlevo dvojdom Wenzla Jedliczky č. 46 a 46a, upravo již nestojící dům Hlinky 37, Archiv města Brna, fond U 22, sign. CLVIIa4.

losti s parkovými úpravami pozemku byla realizována opěrná zeď z rezného zdiva a se zdobnými nikami, v nichž mohly být v minulosti umístěny sochy nebo dekorativní prvky, například vázy. V každém patře obou polovin domu se nacházely dva rozsáhlé čtyřpokojové byty s komůrkou pro služebnou. Domy získaly nájemníky z vyšší třídy, čemuž odpovídal i vzrůstající společenský status celé ulice. Podoba vnější fasády korespondovala s nároky na reprezentativnost. Formy se nesou v eklektickém stylu spojujícím manýrismus, baroko a secesi. Oba domy, evokující dohromady jeden palác, lze na základě stylových podobností, užitého tvarosloví a dekorativních prvků (sochy, maskarony, zábradlí atp.) připsat Franzovi Pawlu. Dům byl dokončen v roce 1898, na což upomíná i pamětní deska ve štítu. Ve stejné době Pawlu projektoval a stavěl bytové domy v severní části ulice Jiráskova, na které záhy navázal monumentální výstavbou na Konečného náměstí. Domy na levé straně Jiráskovi (především č. 39 a 41) sdílejí podobnou architektonickou koncepci, jako dvojdom na Hlinkách. V obou případech vyvolávají navazující domy dojem jednoho se shodnou výškou a průběhem říms, shodným rytmem okenních os, užitím mělkých rizalitů a náznaky objemu arkýřů tvořících ve skutečnosti balkony. Na dvojdomu v ulici Hlinky užitím herm (secesních ženských a novomanýristických mužských), bohatě plasticky dekorovaných meziokenních

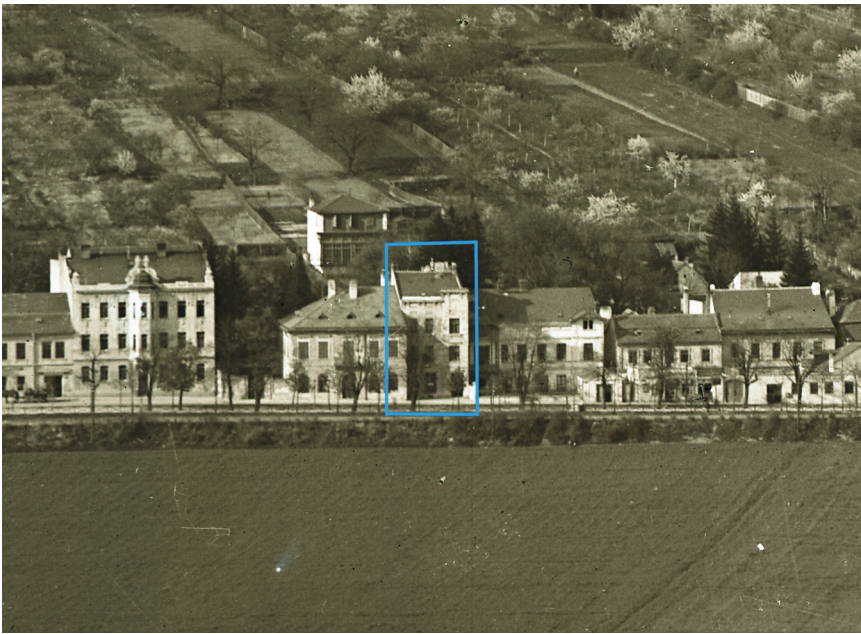
polí groteskami a štítů s florálními motivy (s tváří Apollóna) předjímá výzdobou dům Tivoli na Konečného náměstí. Naopak osazením soch Vulkána a Merkura do nik v přepásaném rezném zdivu opakuje starší výzdobu staveb na ulici Jiráskova, a to č. 38 (z roku 1888, personifikace sochařství) a č. 42 (1894, dochovaný tožný Vulkán s tím na Hlinkách). V roce 1924 odkoupila oba domy na Hlinkách i s pozemky od Eugena a Marie Škardových (domy měli ve vlastnictví od roku 1916) rodina Teltscherových. Manželé Teltscherovi obývali byt v druhém patře. V letech 1932 až 1933 nechali upravit původně historizující byt v třetím patře v moderním duchu. Důvodem byly zásnuby jejich dcery Johanny s Richardem Herdanem. Rodina Herdanů patřila k zavedeným brněnským středostavovským rodinám; Teltscherové patřili naopak k významné mikulovské rodině obchodníků s vínem. Autor luxusních úprav není s jistotou znám, ale lze za něj považovat v Brně působícího Emericha Horvata, který již dříve navrhoval interiéry pro rodinu Herdanových. Byt novomanželé užívali jen do srpna 1938, kdy se přestěhovali za práci do jižní Ameriky a následně do Jihoafrické republiky. Tím se vyhnuli perzekucím obyvatelstva židovského původu nacisty a zachránili si život před genocidou. Manželé Teltscherovi na počátku války o majetek přišli a nakonec zahynuli v ghettu Piaski. Po válce byl majetek převzat do správy města, které jej vlastní ve velmi zachované podobě do dnešní doby.

Dům Ernsta a Rudolfine Fritschových

Na první pohled působí dům č. 62 poněkud nelogicky, protože nerespektuje uliční čáru Hlinek. Právě to však dokládá složité urbanistické a architektonické proměny této ulice. Stejně jako další usedlosti na úpatí Žlutého kopce sloužil i dům č. 62 v minulosti vinařství. První zmínku o vinném sklepe a vinohradu zde nalézáme už roku 1831. Koncem 19. století zde podnikal vinař Max Mandl, po něm usedlost převzali manželé Konvalinkovi a roku 1904 hostinský Ernst Fritsch, který se do Brna přistěhoval z dolnorakouského Mistelbachu. Společně s manželkou Rudolfine si nechal na místě starší stavby vybudovat menší nájemní dům, jehož realizaci provedl stavitel Max Matzenauer. Fritschovu živnost kolem roku 1920 převzal Emil Gottwald, majitel konsorcia hostinců a kaváren, jenž v domě rovněž bydlel. Za domem se rozkládala zahrada s besídkou, k níž od roku 1929 přibyl zahradní dům č. 60a, rovněž ve vlastnictví Gottwalda a přístupný patrně právě ze zahrady domu č. 62. Roku 1940 přešel objekt do majetku města Brna; dnes je ve vlastnictví bytového družstva.

Na panoramatickém snímku Hlinek z roku 1911 je patrný třípodlažní dům, který je oproti levému sousedovi zasunutý. Dnešní stav je opačný – uliční čára byla už na konci 19. sto-

letí vytyčena v linii, kterou novostavba č. 62 přesně kopírovala. Levý sousední dům byl mezitím zbořen a pravý přestavěn, takže Fritschův dům zůstal torzem nikdy plně nerealizovaného urbanistického záměru. Architektonické řešení fasády bylo patrně ve 20. letech pozměněno dostavbou čtvrtého podlaží, při níž došlo k výraznému zjednodušení původního secesního členění. Pravá krajní osa přišla o zvýšenou atiku s náznakem štítu, který byl začleněn do nové hmoty podlaží. Ze štukové výzdoby zůstala pouze jemná pásová rustika a květinové motivy pod okny. Dodnes však fasádu zdobí jedinečný výjev nad oknem třetího podlaží – reliéf inspirovaný německými lidovými bajkami ovlivněnou pohádkou Lišák a husy, publikovanou roku 1812 bratry Grimmy. Zobrazuje lišáka s pozvednutou packou, který shlíží na skupinu kejha-vých hus. Podle příběhu chtěl lišák husy jednu po druhé sežrat, ony jej však přelstily tím, že si vyprosily čas na modlitbu, kterou proměnily v nekonečné kejhání. Lišák tedy dodnes čeká, až husy skončí. Na vinařskou tradici místa odkazují motivy vinné révy pod reliéfem i v polích pod okny. V interiéru se dochovala řada dobových detailů – vstupní dveře, secesní dlažba, zábradlí schodiště či zbytky dřevěného obložení

↔↔↔ Hlinky 62, pohled na uliční průčelí a boční fasádu, foto Martin Kučera 2025.

↔↔↔ Detail fasády domu Hlinky 62 s vyobrazením bajky bratří Grimmů Lišák a husy, foto Martin Kučera 2025.

↔↘ Výřez z katastrální mapy města Brna z roku 1911 s modře vyznačeným domem č. 62. Žlutě je na mapě vymezena linie nově plánované uliční čáry, kterou novostavba domu č. 62 přesně kopíruje, Archiv města Brna, fond I 1/16, Zastavovací plány města Brna, sada výkresů Hlinky.

→↗ Výřez z panoramatického snímku ulice Hlinky z roku 1911 s modře vyznačeným domem č. 62. Na fotografii je dobře vidět původní podoba domu před nadstavbou čtvrtého podlaží a s kontextem okolní zástavby, Muzeum města Brna, sign. D350.3266.

↘↗ Fotografie klasicistního domu Hlinky 64 před jeho demolici patrně v 2. polovině 30. let 20. století. Za domem vyčnívá č. 62 s nově zvýšenou hmotou o čtvrté podlaží, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně, fotoarchiv, č. neg. 30.823.

chodeb. Zahrada je dnes zpustlá a altán se nedochoval, avšak zahradní dům č. 60a v zadní části sousední parcely stojí dodnes.

Dům Fritschových na Hlinkách dosud nebyl rozpoznán jako projekt Maxe Matzenauera, který patřil v prvním desetiletí 20. století k nejpłodnějším tvůrcům secesní architektury v Brně. Stavěl především v centru města, kde demolice historické zástavby uvolnila řadu atraktivních parcel, ale realizace nacházíme i na předměstích. Mezi nimi vyniká zejména rohový dům Bratislavská 21. Z jeho fasády se dochovalo jen torzo, přesto nabízí zajímavé srovnání s domem na Hlinkách – obsahuje totiž dva velké štukové reliéfy s figurálními scénami, pravděpodobně inspirovanými rovněž některou literární předlohou, dosud však neidentifikovanou. Otázkou zůstává, zda šlo o autorskou invenci samotného stavitele, absolventa brněnské německé průmyslovky, či o přání zadavatelů.

Hlinky 72, 74, 88

Matěj Krontorád

Funkcionalistické bytové domy

Stejně jako téměř každá z historických ulic Brna se ani Hlinky neobešly bez zásahu funkcionalistické architektury. Z domů postavených ve 30. a 40. letech 20. století zasluhují bližší pozornost tři stavby realizované podle návrhů Bohumila Babánka, Ernsta Wiesnera a Evžena Škardy. Ze starších modernistických staveb je vhodné zmínit ještě vilu Felixe Blocha na adrese Hlinky 92 od Adalberta Pazdírek-Coreno, kterou se podrobně zabýval Michal Doležel na stránkách portálu archiweb.cz.

Menší dvoupodlažní dům č. 74 vlastnili ve 30. letech Václav a Augusta Kmentovi, kteří si roku 1935 nechali od Bohumila Babánka vyprojektovat trojpodlažní objekt s půdní nástavbou a nezbytnou garáží v přízemí. V souladu s tradicí ulice zde v přízemí provozoval svou živnost obchodník s vínem Jan Melousek, zatímco další patra zaujímaly byty, včetně obydli majitelů (Gusta Kmentová, za první republiky činitelka Sokola Brno I, zde žila ještě roku 1948). Uliční fasádu členila pásová okna doplněná poli s tmavou omítkou, do dvora směřovala okna s menšími lodžiemi. Dům ztratil část svých hodnot po zateplení kolem roku 2015 a o deset let později podlehł zbytečné demolici, aby uvolnil místo plánované novostavbě. Ulice

tak přišla o kvalitního zástupce funkcionalismu navrženého renomovaným architektem a scénografem Babánkem.

Od roku 1895 vlastnil sousední dům Hlinky 72 Salomon Löw-Beer z význačné vlnařské rodiny. Po jeho smrti jej o rok později zdědily děti, pro něž dům v letech 1901–1902 přestavěl Josef Nebelhosteny v trojpodlažní secesní vilu. Ta od roku 1903 připadla nejstarší dceři Heleně, provdané za právníka Carla Filipa Poppera, význačnou osobnost Brna první čtvrtiny 20. století. V letech 1908–1925 působil Popper jako mexický honorární konzul, byl činitelem brněnského cyklistického klubu a čestným členem německého advokátního spolku. Na přelomu 20. a 30. let dům vlastnil Emil Vlk a od roku 1934 Richard Popper, kterého zřejmě s předchozími Poppery nepojil příbuzenský vztah. Nový majitel, generální ředitel Rosické důlní společnosti, patřil k nejvýznamnějším židovským sběratelům starého umění – jeho kolekce, zahrnující zejména holandskou, vlámskou a italskou barokní malbu, se z velké části dostala do pražské Národní galerie. Rok po získání domu nechal Popper původní stavbu zbořit a podle návrhu Ernsta Wiesnera postavit moderní čtyřpodlažní novostavbu, kterou

←←↑ Hlinky 74 (Bohumil Babánek), pohled na dům krátce po dokončení. Vpravo je vidět krajní osa sousedního domu č. 72 před demolicí a nahrazením domem podle návrhu Ernsta Wiesnera, Technické muzeum v Brně, fond fotografické materiály, inv. č. 20.30-00570.

←→↑ Hlinky 72 (Ernst Wiesner), hlavní průčelí a boční fasáda odhalená demolicí Babánkova domu č. 74, foto Martin Kučera 2025.

←↓ Hlinky 88 (Evžen Škarda), hlavní uliční průčelí, foto Martin Kučera 2025.

realizoval Evžen Haftl, patřící stejně jako architekt a objednavatel do brněnské židovské komunity.

Stroze koncipovanou uliční fasádu se dvěma okenními osami oživuje travertinem obložené přízemí s vykrojenými otvory pro vstup, dvojicí garáží (do levé vedou původní plechová vrata) a oknem, které nahradilo původní vstup do malé obchodní jednotky. Ve dvorním křídle se nachází zaoblené schodiště, kuchyně se spíží a místnost pro služku. Jednotlivá poschodí obsahují prostorné čtyřpokojové byty s balkonem orientovaným do zahrady.

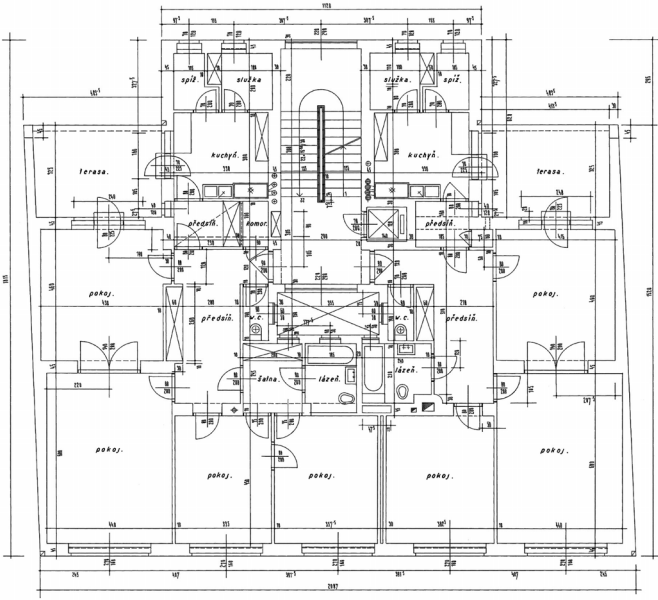
Život Richarda Poppera předčasně ukončil holokaust; jeho dům roku 1941 zabavila německá správa. V hlavním bytě původního majitele od roku 1939 bydlela rodina prominentního nacisty Paula Worma, vůdce brigády SS a generálmajora policie, který se podílel na válečných zločinech proti civilnímu obyvatelstvu v dnešním Polsku a Bělorusku. Z války se roku 1942 vrátil zraněný a snažil se v Brně získat vilu se zahradou, zabranou některé z židovských rodin. V domě č. 72 se zasadil o vystěhování domovnice Anny Schmarlové, která se mimo jiné vyjádřila, že by raději sloužila

→↑ Hlinky 88, detail okna s výraznými římsami, foto Martin Kučera 2025.

→↓ Hlinky 88, půdorys pater, Muzeum města Brna, reprofoto Brněnský architektonický manuál, heslo C172.

Židům než říšským Němcům. Boží mlýny Worma semlely roku 1946, kdy zemřel v sovětském internačním táboře v Budyšině.

Největší funkcionalistický dům v ulici vznikl v letech 1939–1940 pro Marii Pořízkovou, dceru obchodníka s kávou a nizozemského generálního konzula Františka Osvalda. Na adrese Hlinky 88 stál od počátku 80. let 19. století dvoupodlažní historizující dům obchodníka a mecenáše Valentina Gerstbauera, na jehož místě nechal Osvald postavit pětipodlažní bytový dům podle návrhu Evžena Škardy. V souladu s dobovou praxí obložil hlavní průčelí do výšky prvního patra travertinem, okna prvního patra plasticky zvýraznil podokenními i nadokenními římsami a poslední půdní podlaží oddělil masivní korunní římsou. V přízemí se kromě bytu správce nacházela trojice garáží, v patrech pak dvojice téměř shodných bytů s pokoji pro služku a spížími sousedícími s kuchyněmi, jejichž drobná okna směřovala do zahrady. Z kuchyní a dvou pokojů byly přístupné malé terasy. Dům tak nabízel poměrně luxusní bydlení určené vyšším vrstvám obyvatelstva a spolu s dalšími funkcionalistickými realizacemi na Hlinkách navazuje na tradici ulice jako vyhledávané lokality majetných Brňanů a Brňanek.

Hlinky 98 a 40

Aleš Homola

Zmizelé domy

Jak již bylo zmíněno v úvodu, řada hodnotných domů na Hlinkách zanikla vinou devastace válečné i mírové. Ať již přímo zásahem bomby, či nepřímo zavražděním nebo vyhnáním svých obyvatel, znárodněním, ztrátou péče, ale také nedostatkem uměřenosti a vkusu.

Na adrese Hlinky 98 stával jednopatrový dům, zbudovaný patrně na starších základech v letech 1855–1857. Představoval cenný raný příklad stylového přechodu od pozdního klasicismu k historizující architektuře v Brně, a také vinařské tradice staršího horizontu zástavby Hlinek. Stavebníkem objektu, nazývaného v pramenech vila s lisovnou a sklepem, byl významný brněnský podnikatel a mecenáš Valentin Falkensteiner (1800–1884), člen městské rady a zakladatel několika dobročinných nadací, z nichž jedna, Valentin Falkensteiner Stiftung, v objektu posléze dlouhodobě sídlila. Objekt obdélného půdorysu se dvěma krátkými dvorními křídly doplněnými dřevěnou verandou byl zaklenutým přízemím vsazen do stoupajícího terénu Žlutého kopce. Centrálně umístěným valeně zaklenutým průjezdem bylo možné plynule pokračovat klesající chodbou ústící do soustavy rozlehlých klenutých sklepních prostor zahloubených do svažité straně zahrady, na kterou vystupovaly kamenné

sklepní průduchy. Dům hleděl do ulice stříd-mou, symetricky komponovanou fasádou ušlechtilého výrazu. Přízemí uprostřed členil zaklenutý portál, nad nímž v patře vystupoval balkon opatřený náročným dekorativním litinovým zábradlím. Fasádu patra rytmi-zoval řád kanelovaných pilastrů s palmeto-vými kompositními hlavicemi nesoucími profilovaná kladí. Otvory v patře rámovaly šambrány s ušima doplněné suprafenestrami s festony a ornamentálními parapetními výplněmi. Korunní římsu lemovanou zu-bořezem podpíral sled volutových konzol s reliéfními palmetami. Dům situovaný několik metrů za uliční frontou odděloval od ulice pozemek ohrazený nízkou zíd-kou a plotem z litinových prutů s liliovými hroty. Zchátralý dům byl v roce 2004 zbaven pa-mátkové ochrany a přes opětovnou snahu občanské iniciativy a památkové péče mu status kulturní památky vrátit, byl firmou IMPERA eqs, a. s. zbořen. Dnes se na jeho místě nachází parkoviště.

Obdobná kauza proběhla na Hlinkách o ně-kolik set metrů východně. Dům Hlinky 40, postavený na začátku 90. let 19. století, představoval cennou součást pestrého kalei-doskopu architektonických stylů dlouhého 19. století.

↔↗ Průčelí domu Valentina Falkensteinerja, Hlinky 98, v 80. letech 20. století, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně, fotoarchiv.

↔↘ Hlinky 100, elegantní pozdně historizující soused zbořeného domu Hlinky 98, po němž zbylo nefotogenické parkoviště, foto Martin Kučera 2025.

→↗ Pohled na odstrojovaný neorenesanční dům Hlinky 40 na jaře roku 2021 – budově zbývá ještě rok života, foto Matěj Krontorád 2021.

→↘ Za domem Hlinky 40 se ve svahu Žlutého kopce rozprostírala překrásná rozlehlá zahrada s přírodně krajinářskou částí a sadem se dvěma skleníky, foto Aleš Homola 2021.

Výrazně prostorově strukturovaná stavba s neorenesančním průčelím doplněným romantizující dřevěnou lodžii byla doplněná rozlehlou, náročněji upravenou zahradou se dvěma skleníky. Na hlavní uliční část domu v jeho ose navazovalo krátké křídlo, na které bylo v pravém úhlu napojeno další křídlo vysunuté směrem do svažité zahrady. Křídla tak v přední části pozemku vytvořila malý dvorek ohrazený z uliční strany vysokou zdí prolomenou brankou. Rovněž uliční část domu měla nepravidelnou podobu, neboť ve východní části předstupoval asymetrický rizalit. Šestiosé průčelí bylo výrazně členěno bosáží, římsami doprovázenými dekorativním vlysem či pásy zuborezu a vejcovcem, pilastry s kanelovanými dírký a korintskými hlavicemi. Rovněž půlkruhové (v přízemí) a obdélné (v patře) okenní otvory byly doprovázeny dekorativním orámováním. Dřevěnou lodžii v nároží patra zdobenou ornamentálními dřevorezbami otevírala obloukově zaklenutá okna.

Z archivních pramenů víme, že v letech 1869–1890 byl majitelem domu řeznický mistr Josef Kubín. Po vyučení se oženil s Johannou Nepomucenou Jeřábkovou a roku 1860 se jim narodilo první dítě, syn Josef, následovaný dalšími čtyřmi sourozenci. Rodina obývala byt v přízemí, který se skládal z dvou pokojů a kuchyně. Byt v patře sloužil k pronájmu. Patrně kvůli nepříznivé finanční situaci spáchal Josef

Kubín na začátku roku 1890 sebevraždu. Brünner Zeitung dne 12. června 1890 informují o licitaci domu patřícího zemřelému kvůli pohledávkám, které měl vůči brněnské firmě Brüder Deutsch. O výsledku licitace nepodávají noviny zprávu, ale z dalších pramenů lze usuzovat, že se novými majiteli stali Kubínovi věřitelé, bratři Anton a Heinrich Deutschovi, kteří však vlastnili dům pouze do roku 1892. Ze sledu následujících majitelů vystupuje August Löw-Beer, který dům koupil roku 1914 spolu se soudním budovou Hlinky 42 se záměrem realizovat velkou přestavbu navrženou architektem Friedrichem Ohmannem. Ke stavbě ale nedošlo, protože se August nakonec rozhodl postavit novou vilu na Hlinkách 132. Novými majiteli domu se roku 1922 stali manželé František a Marie Eichlerovi. Zájímavou úlohu zastával dům od roku 1925, kdy byl velkoobchodník František Eichler jmenován honorárním konsulem lotyšské republiky pro Moravu a Slezsko a jeho dům se stal sídlem konzulátu.

Po konfliktní a široce medializované kauze za účasti Ministerstva kultury, Kanceláře ombudsmana, státní památkové péče, stavebního úřadu, komunální politiky i veřejnosti byl o Velikonocích roku 2022 dům developerskou firmou Horizon Consulting II zbořen. Prázdný pozemek majitel plánuje vyplnit předimenzovaným bytovým objektem.

Hlinky 78, 80, 80a

Aleš Homola

Zmizelé domy II

Nejnověji na Hlinkách zanikly dva menší sousední domy s čísly 78 a 80, za kterým ještě stojí zahradní domek číslo 80a. Nevelké jednopatrové řadové objekty byly vybudovány roku 1897 na pozemcích zastavěných již v 1. polovině 19. století. Domy měly neorenesanční fasády s klasickým členěním s hmotnou pásovou rustikou opatřeným přízemím, jemnější rustikou strukturovaným patrem nad kordonovou římsou a výraznou římsou korunní podpíranou sledem konzol. Pravoúhlé okenní otvory byly v patře rámovány dekorativními plastickými šambránami doplněnými konzolami a klenáky vynášejícími trojúhelníkové a segmentové frontony, pod parapetní římsou vystupovaly balustrové výplně.

Dům č. 78 měl dochovány náročně ztvárněné dvoukřídlé vstupní dveře s kazetovými výplněmi, prosklenými partiemi krytými ornamentálními mřížemi a trojúhelníkovými frontony. Na klenáku nad vstupem se dochoval reliéfní monogram vlastnice PG (Pauline Gallentová). Interiéry byly zčásti zaklenuté stájovým klenbami, schodiště doprovázela zábradlí s ornamentálně ztvárněnými litinovými kuželkami a v domech bylo stále možné spatřit kazetové zárubně a dveře rámové konstrukce s dekorativními mřížemi. Z objektů se

vstupovalo do původně vinných sklepů. Dům č. 78 v době výstavby vlastnili Florián a Pauline Gallentovi. Po smrti Floriána Gallenta, penzionovaného ředitele a majitel realit, roku 1925, připadl dům Ing. Františku Gallentovi.

Dům č. 80 vnikl na místě usedlosti, u které je v pramenech k roku 1837 doložena dražba zahrnující dům včetně nově vybudovaného salonu pro degustaci vín, vinici a rozsáhlý depot vína s ročníky sahajícími až k roku 1783. Stavebníkem nového neorenesančního objektu se stal obchodník se železářským zbožím Israel Schmiedt se ženou Minou. Schmiedtovi dům roku 1903 prodali výtvarné umělkyni Mathilde Schüllerové a od roku 1912 dům vlastnil Karl Sova. V letech 1904–1948 je v domě doložen obchod a vinné sklepy obchodníka s dalmatským vínem, Mate Viskoviče.

Oba domy Hlinky 78 a 80 byly spolu se sousedními domy č. 76 a 74 v roce 2025 zbořeny a mají být developerskou společností Novira Estate SE nahrazeny monumentální bytovkou o 96 jednotkách. Zahradní domek 80a přežívá, přestavba po roce 2000 jej však zbavila většiny architektonicky hodnotných prvků.

↔ ↑ *Průčelí domu Hlinky 78 v 80. letech 20. století, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně, fotoarchiv.*

↔ ↓ *Průčelí domu Hlinky 80 v 80. letech 20. století, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně, fotoarchiv.*

→ ↑ *Pozoruhodný snímek z roku 2000 zachycující zahradní domek Hlinky 80a ještě s klasizujícím průčelím s bosáží a širokým ořímsovaným štítem prolomeným segmentově zaklenutým otvorem krytým dřevěnou okenicí Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně, fotoarchiv.*

→ ↓ *Ilustrační snímek vinných sklepů firmy Alois Reissmann, velkoobchod vínem, založené již roku 1868, která sídlila na adrese Hlinky 56-58, fotografie zachycuje podobu rozlehlých vinných sklepů táhnoucích se z domů Hlinek hluboko do nitra Žlutého kopce, Technické muzeum v Brně, fond fotografické materiály, sign. 20.30-01821-1.*

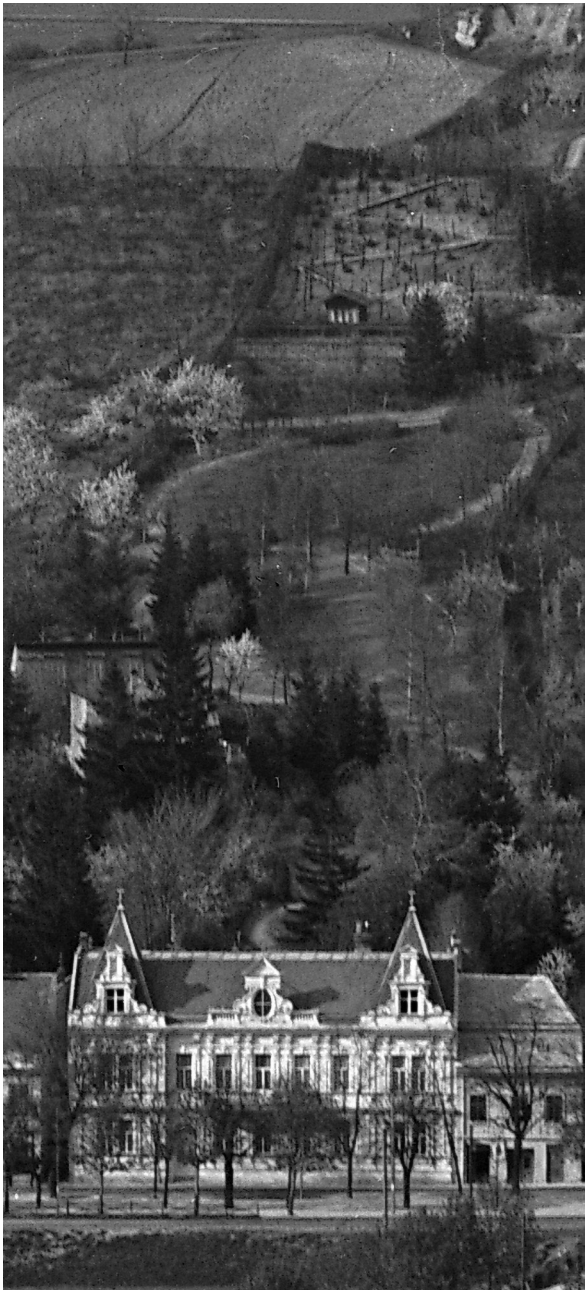
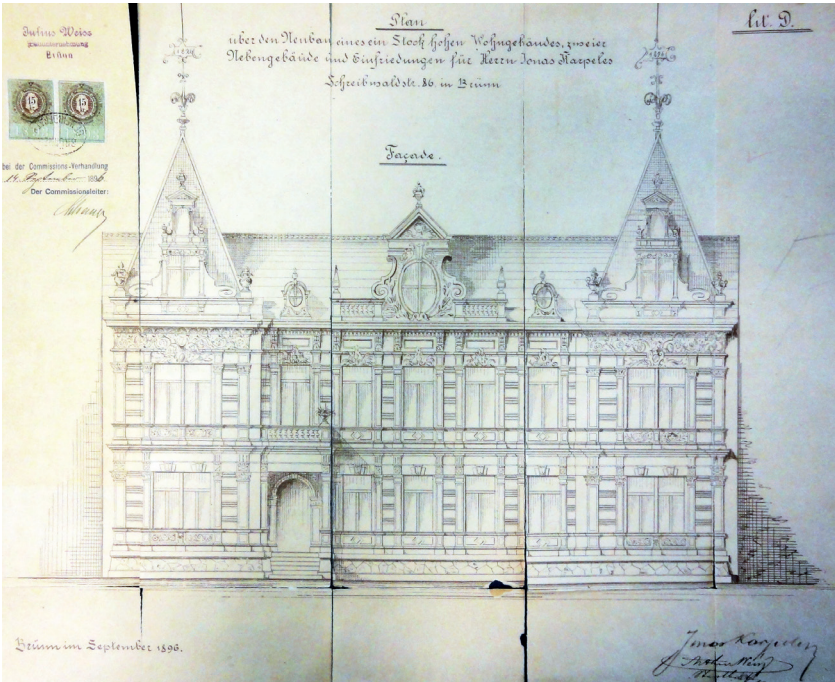
Palác Jonase a Johanny a Karpelesových (Arnolda a Frideriky Löw-Beerových)

Průmyslnická rodina Löw-Beer, která původně pocházela ze židovského ghetta v Boskovicích, vybudovala jedno z největších textilních impérií v Rakousku-Uhersku. Od 70. let 19. století se členové této rozvětvené rodiny postupně usazovali v Brně, kde si budovali své rezidence. Nejznámější stavby spojené s Löw-Beerovými najdeme v Černých Polích (v čele s vilou Löw-Beer na Drobného 22), druhou jejich nejvýznamnější rezidenční enklávou pak byla ulice Hlinky, kde vlastnili a obývali početnou skupinu nemovitostí (Hlinky č. 72, 86, 96, 104, 114 a 132).

Starší dům na Hlinkách 86 dříve patřil Johanně Fleschové, vdově po brněnském podnikateli, která zemřela v únoru 1895. V červenci 1896 dům a pozemek odkoupili manželé Jonas a Johanna Karpelesovi. Johana Karpelesová byla vnučkou Jakoba Löw-Beera, jednoho ze zakladatelů rodinné firmy Aron & Jakob Löw-Beer's Söhne a její manžel Jonas Karpeles byl ve firmě jedním z hlavních společníků. Manželé Karpelesovi se rozhodli původní dům zbourat a na jeho místě postavit nový objekt. Plány budovy jsou datovány v září roku 1896, stavba byla dokončena v roce 1897. Palácová stavba ve stylu pozdního historismu se stala výraznou součástí hodnotné zástavby ulice Hlinky.

Průčelí budovy je přísně symetrické, využíající trojdílné palácové schéma, kdy je střední část budovy sevřena postranními rizality završenými vysokými atikovými štíty. Volutovým štítem se slepým oválným oknem a zkříženými štukovými ratolestmi graduje i ústřední partie budovy, akcentovaná navíc širokým balkónem s jemně kovaným neorokokovým zábradlím. Architektonické formy fasády s bohatým štukovým dekorem a subtilními detaily vychází z neorenesance, která je však posunuta do polohy stylově pluralitního a vysoce dekorativního pozdního historismu.

V otázce určení architekta stavby přejímaly dosavadní texty úvahu Pavla Zatloukala o možném autorství rakouského architekta Arthura Brausewettera. Ta se opírá o zmínku ve výroční zprávě německé průmyslové školy v Brně z roku 1895, kde se uvádí, že „profesor Brausewetter právě pracuje na projektu vilové stavby v ulici Hlinky.“ V roce 1897 však bylo na Hlinkách dokončeno hned několik takových novostaveb, na základě tohoto sdělení tudíž nelze projekt Arthura Brausewettera jednoznačně spojit s budovou Hlinky 86. Porovnáme-li však formy stavebních článků s detaily Brausewetterových staveb,

↔↑ Dům Hlinky 86, foto Martina Kučera 2025.

↔→↑ Arthur Brausewetter nebo Arthur Weisz, návrh fasády průčelí domu Hlinky 86, září 1896, Moravský zemský archiv v Brně, fond H 301, kart. 25, inv. č. 126.

jak je sám zaznamenal ve své dvoudílné práci Bauformenbuch: Die Bauformen des bürgerlichen Wohnhauses z téže doby, zjistíme četné analogie. Zároveň se podařilo nalézt část plánové dokumentace k domu Hlinky 86 v Moravském zemském archivu. Ty dokládají, že stavbu realizovala firma brněnského stavitele Julia Weisze (Weisse), jehož syn Arthur Weisz je na plánech podepsán. Arthur Weisz byl zároveň činným architektem a v dobových pramenech bývá (na rozdíl od svého otce) titulován jako stavitel a architekt. V archivním materiálu je uvedeno, že budova bude provedena podle plánu, vypracovaného stavitelem Arthurem Weiszem. Je možné, že Arthur Brausewetter mohl být pověřen vytvořením uměleckého návrhu, který poté Arthur Weisz upravil pro finální řešení. Stejně tak je ale možné, že jediným architektem a zároveň provádějícím stavitelem domu Hlinky 86 byl Arthur Weisz.

V této souvislosti je třeba zmínit, že rodina Löw-Beerových se stavitelskou rodinou Weisz (Weiss) spolupracovala dlouhodobě. Jednalo se o dvě samostatné stavební firmy bratří Julia Weisze se synem Arthurem, a Augusta Weisze se syny Ludwigem a Hansem. August Weisz pro Löw-Beerovi sta-

→ Pohled na palác Jonase a Johanny a Karpelesových se zahradou, panoramatická fotografie ulice Hlinky z roku 1911, Muzem města Brna, sign. D351.3267.

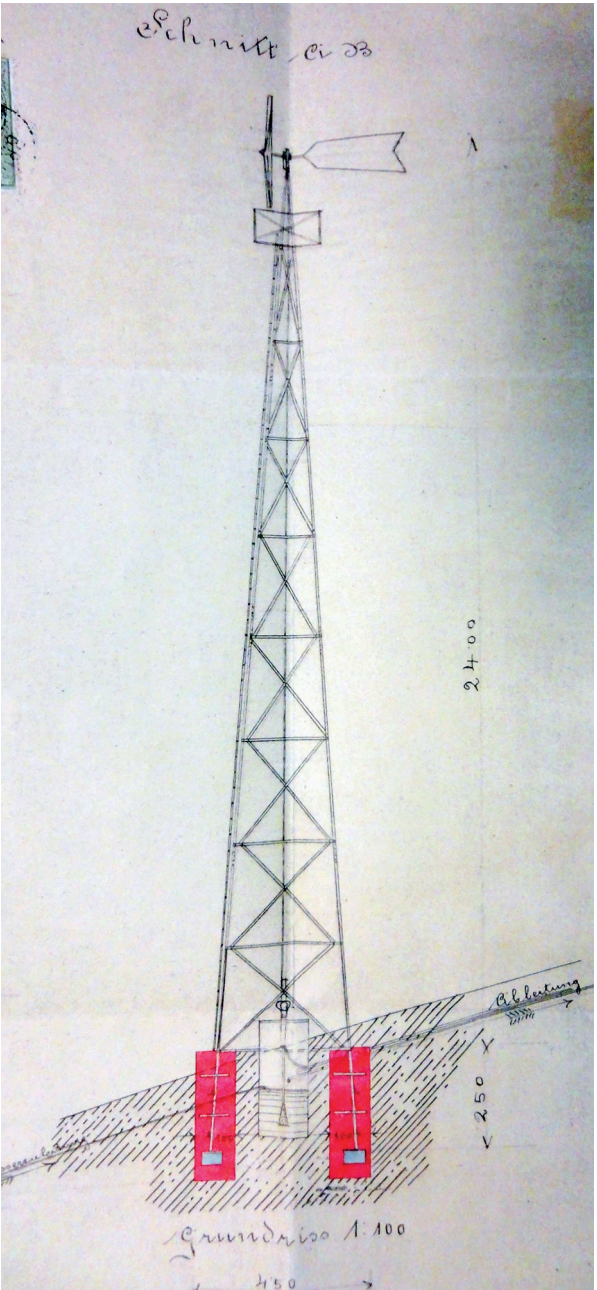
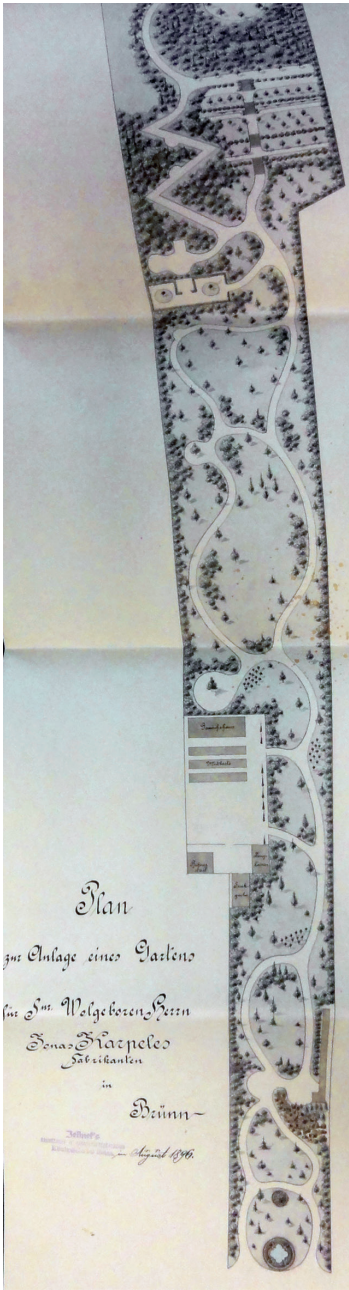
věl např. dům na Hlinkách 104, Augustův syn Hans zase vilu v Půlpecnu u Moravské Chrastové. Stavební a projekční činnost obou stavebních firem bratří Weiszů zůstává nosným tématem pro další bádání.

Původní zahradu s vinicemi ve svahu za domem nechali Karpelesovi upravit na rozlehlý okrasný park, sahající vysoko do jižního svahu Žlutého kopce. Dochovaný plán zahrady ze srpna 1896 je značen školkařským podnikem Jelinek z Králova Pole. Julius a Arthur Weiszovi v roce 1897 v zahradě zbudovali větrné čerpadlo, jehož konstrukce byla vysoká 24 metrů. Další z brněnských stavitelů, Josef Nebehosteny, byl v roce 1900 pověřen vybudováním palmového skleníku, který byl přístavbou starší obdélné stavby – skleníku či zimní zahrady se dvěma oddělenými teplotními zónami (studenou a vyhřívanou) pro pěstování rostlin s různými klimatickými potřebami.

Když Jonas Karpeles v roce 1909 zemřel, dům na Hlinkách získal jeho švagr Arnold Löw-Beer s manželkou Friderike Löw-Beerovou, rozenou Pollakovou. V roce 1910 noví majitelé k objektu přistavěli přízemní objekt orientovaný do dvora a v roce 1913 nechali zbudovat další velký skleník. Po smrti

Arnolda Löw-Beera roku 1922 se novým majitelem domu stal jeho nejmladší syn Walter, který spolu s bratry pokračoval ve vedení rodinné firmy. Walter a jeho rodina (manželka Alice, rozená Stadlerová a děti Friederike, Gerhard a Thomas), zde žili až do roku 1939. V této době byl palác nejen jejich domovem, ale také místem vyhlášeným svou velkou knihovnou, která sloužila jako prostor společenského setkávání intelektuálů a umělců.

Během nacistické okupace byl dům zabaven a využívala jej německá Bezpečnostní služba (SD) a později Ozbrojená SS. V roce 1946 byla na nemovitost uvalena národní správa, v roce 1953 se majitelem stala Krajská správa veřejné bezpečnosti v Brně. Od roku 1955 budovu vlastnil Městský národní výbor a sídlila zde Hygienicko-epidemiologická stanice. V současnosti se objekt nachází v soukromém vlastnictví.

← Školkařský podnik Jelínek Královo Pole, návrh zahrady Jonase a Johanný a Karpelesových na Hlinkách 86, srpen 1896, Moravský zemský archiv v Brně, fond H 301, kart. 25, inv. č. 130.

→ Julius a Arthur Weisz, plán na postavení větrného čerpadla v zahradě Jonase a Johanný a Karpelesových na Hlinkách 86, 1897, Moravský zemský archiv v Brně, fond H 301, kart. 25, inv. č. 131.

Dům Jonase a Liny Löw-Beerových (Felixe a Auguste Löw-Beerových)

Další z rezidencí spojených s průmyslnickou rodinou Löw-Beerových se nachází na Hlinkách 104. Má složitější stavební historii, která zahrnuje tři stavební fáze: výstavbu v roce 1882 a přestavby v letech 1900 a 1928–1929, při nichž značně změnila svoji podobu. Dům zbudoval a vlastnil Jonas Löw-Beer, který v rodinné firmě Aron & Jakob Löw-Beer's Söhne působil nejprve jako prokurista a od roku 1885 spolu s Arnoldem Löw-Beerem a Johanem Karpelesem jako hlavní společník. Před rokem 1880 se oženil se svou sestřenicí Linou Löw-Beerovou. Manželství Jonase a Liny zůstalo bezdětné, o to více se oba věnovali charitativní činnosti. V prosinci roku 1881 Jonas Löw-Beer zakoupil od Ferdinanda Zelinky pozemek v ulici Hlinky s úmyslem vystavět zde rodinný dům. Stavbu provedl a patrně také navrhl brněnský stavitel August Weisz (Weiss) a byla dokončena v roce 1882. Je dochován neesignovaný plán z 23. února 1882, z nějž jsou patrné dispozice jednopatrového domu obdélného půdorysu o pěti okenních osách, se vstupem v první ose. Za vstupem se nacházela chodba s podkovovitým schodištěm do patra. Přízemní sloužilo technickému a provoznímu zázemí, v patře se nacházel byt majitelů zahrnující společenský salon a ložnici směřující do ulice a jídelnu a pokoj pro hosty s verandou orientované do

zahrady. V této úsporné podobě však objekt dlouho nezůstal. V roce 1900 nechali Jonas a Lina dům rozšířit přístavbou na vedlejší parcelu. Architektonické plány přestavby neznáme, o vzhledu domu po roce 1900 si tak lze utvořit pouze rámcovou představu. Uliční průčelí bylo rozšířeno o levou část, tj. o tři okenní osy nalevo od vstupního portálu, a stavba byla zvětšena i směrem do zahrady západním zahradním křídlem, takže získala půdorys ve tvaru písmene L. Uliční průčelí o šíři osmi okenních os s hranolovým arkýřem v první ose a balkonem na konzolách v šesté ose bylo sjednoceno pozdně historizující neorenesanční fasádou. Přízemí členila bosáž, v patře okna rámovaly pilastry s trojúhelnými frontony, pasivní plochy fasády patra pokrýval keramický obklad evokující režné zdívo. Celek je zobrazen na panoramatickém snímku ulice Hlinky z roku 1911, detail krajní okenní osy, na kterém je zřetelné provedení fasády, ukazuje fotografie z roku 1903. K domu přiléhala rozlehlá zahrada s parkovou úpravou, v níž byl v roce 1906 zbudován skleník. Podle údajů sčítání obyvatel z roku 1910 dům obývali Jonas a Lina Löw-Beerovi, s nimiž žilo šest sloužících a v malém služebním bytě v přízemí ještě zahradník s rodinou. Po smrti Jonase Löw-Beera přešlo v roce 1925 vlastnické právo k nemovitosti na

←↑ Dům Hlinky 104, foto Martin Kučera 2025.

←↓ Pohled na objekt po přestavbě v roce 1900, panoramatická fotografie ulice Hlinky z roku 1911, Muzeum města Brna, sign. D351.3267.

→↑ Secesní fasáda domu Hlinky 102 od Maxe Matzenauera z roku 1902, v pozadí detail zaniklé historizující fasády domu Hlinky 104, historická fotografie, 1903, archiv nakladatelství Filip.

→↑ Hala v domě Felixe a Auguste Löw-Beerových, nedatováno (po 1929), soukromý archiv Geraldo Löw-Beera.

vдовu Linu, která však zemřela jen o rok později. Novými majiteli se poté stali jejich synovci Alfred Placzek a Felix Löw-Beer, v roce 1928 vlastnictví na základě kupní smlouvy získala Felixova manželka Auguste Löw-Beerová. Pro potřeby rodiny Felixe a Auguste byl dům v letech 1928–1929 znovu radikálně přestavěn. „Dům jsem koupila v letošním roce a vzhledem k tomu, že byl částečně zchátralý a nestačil potřebám mé rodiny, musela jsem provést přístavbu a přestavbu.“ (dopis Auguste Löw-Beerové Zemskému finančnímu ředitelství v Brně, 1928). Plány adaptace zhotovil vídeňský architekt Rudolf Bredl, realizací byl pověřen brněnský stavitel Hermann Mainx a byla dokončena 5. června 1929. V korespondenci si majitelka stěžovala na průtahy způsobené nedostatkem pracovních sil i opožděním dodávek stavebního materiálu v souvislosti s probíhající stavbou přilehlého areálu brněnského výstaviště. Uliční průčelí zůstalo v základní hmotě zachováno, bylo však mírně rozšířeno zazděním okapní uličky se sousedním domem č. 106. Dále byla snížena výška arkýře, pod který byla vsazena vrata do garáže. Významnou proměnou prošla uliční fasáda. Byla výrazně zjednodušena a oprostěna od historizujícího dekoru, neorenesanční tvarosloví nahradily střízlivé klasicizující formy. Novým dominantním

prvkem se stal kamenný neobarokní vstupní portál s nakoso postavenými pilastry. Do zahrady směřovala rozlehlá patrová přístavba s mansardovou střechou, ukončená válcovým rizalitem s terasou v patře. Vnitřní rozvržení nyní už značně prostorného objektu odpovídalo starším stavebním fázím. Přízemí bylo věnováno technickému zázemí a ubytování personálu, hlavní schodiště ústilo do rozlehlého bytu majitelů v patře, jemuž dominovala velká obdélná hala s kazetovým stropem, intarzovanými parketami, dřevěným obložením stěn a velkým krbem. Zahradním křídlem prostupovala středová chodba spojující místnosti po obou jejích stranách. K vybavení náležela velká zimní zahrada, fotografická temná komora či „molová komora“ sloužící k uskladnění kožichů. Felix Löw-Beer zemřel v roce 1932, Auguste i její dceři se podařilo odejít do zahraničí ještě před nacistickou okupací. Během ní nemovitost zabrali nacisté, v roce 1946 na ni byla uvalena národní správa a poté byla převedena do vlastnictví státu. Od roku 1964 objekt vlastnily Brněnské veletrhy a výstavy, které zde zřídily tiskové středisko. Po roce 1989 vystřídal několik soukromých majitelů, v současnosti se nachází v majetku soukromé základní školy, která prostory rovněž využívá.

Vila Ferdinanda a Sophie Hrachových

Architekt, památkář a pedagog Ferdinand Hrach se narodil ve Vídni, kde absolvoval Vysokou školu technickou a několik semestrů na Akademii výtvarných umění. Roku 1893 přišel do Brna, kde se stal profesorem a později rektorem zdejší Německé vysoké školy technické. Vedle akademické dráhy se věnoval rovněž památkové péči a urbanismu a patřil mezi významné brněnské osobnosti přelomu 19. a 20. století. Profesor Hrach se v Brně také oženil, 3. července 1897 si vzal za manželku Sophii rozenou Schipkovou. Novomanželé Hrachovi v srpnu roku 1900 zakoupili od Julia a Emila Braunerových parcelu se starším domem v ulici Hlinky, aby zde vybudovali rodinné sídlo. Stavba, postavená podle návrhu Ferdinanda Hracha, byla dokončena v roce 1901. V roce 1913 se zde narodila dcera Elisabeth Sophie Hrachová, která byla později mimořádnou žákyní Německé techniky v Brně a věnovala se také malířství.

Hrachův dům je nevelkou jednopatrovou budovou ve stylu pozdního historismu s převahou neobarokních prvků. Do ulice se obrací průčelím o pěti okenních osách, horizontálně rozčleněným na přízemí, piano nobile a půdní polopatro. Je završena atikou, která byla původně vyšší a zakončená sledem mohutných dekorativních váz.

Později byla atika snížena a zjednodušena, čímž došlo k umenšení monumentálního účinku. Nejvýraznějším prvkem jsou arkýř a zastřešený balkón, předsazené ve druhé a čtvrté ose prvního patra. Stříška balkónu je nesena dynamicky tvarovanými litinovými sloupky. Fasádu kráší suverénně modelovaný štukový dekor, v němž převládají vegetabilní prvky různě stylizovaného listoví a větvoví. Boční strany konzol arkýře a balkónu pokrývají šlahouny břečťanu, půdní polopatro odděluje pás z větviček olivovníku. Olivové ratolesti, které lze interpretovat jako symbol lásky k vědění, se opakuje také na dalších místech fasády i v interiéru. Mříže vstupních dveří dotváří detailně tepané listy vinné révy. Na štukových stěn vstupní chodby motiv olivovníku doprovází velkolepé girlandy z realisticky provedených květin.

V domě se nacházely tři samostatné byty. Dva malé byty v přízemí měly pouze dvě místnosti – pokoj a kuchyni a sloužily jako služební a nájemní. Majitelé obývali rozlehlý byt v patře a podkroví. Ten zahrnoval deset místností – šest pokojů, předpokoj, kuchyni, pokoj pro služebnou a koupelnu. V Archivu města Brna je dochováno album rodinných fotografií F. Hracha, díky němuž si lze učinit představu o původní

←↑ Dům Hlinky 106, foto Tomáš Souček 2021.

←↓ Detail zastřešeného balkónu, foto Tomáš Souček 2021.

→↑ Sophie Hrachová se starší ženou sedící u stolu v interiéru bytu na Hlinkách 106, Archiv města Brna, fond U 5, sign. XXV160.

→↓ Ferdinand a Sophie Hrachovi ve svém bytě na Hlinkách 106, Archiv města Brna, fond U 5, sign. XXV160.

podobě interiérů jeho bytu. Ze snímků je také patrný láskyplný vztah obou mladých manželů, kteří si na Hlinkách vybudovali svůj domov. Na dům navazovala parkově upravená zahrada s vodní nádrží.

Manželé Hrachovi zde žili do roku 1922, kdy objekt prodali vdově po stavebním radovi Marii Samohrdové a přestěhovali se na Obilní trh 10 do nájemního domu, který Sophie Hrachová zakoupila. V roce 1939 se Hrachovi přihlásili k německé národnosti a na konci druhé světové války z Brna odešli. Ferdinand Hrach zemřel 29. dubna 1946 v dolnorakouském městečku Kleinzell. Po komunistickém převratu v roce 1950 Marie Samohrdová směnila svůj dům na Hlinkách 106 za rodinný dům Fišova 24, který byl tzv. německým konfiskátem a objekt se tak dostal do vlastnictví státu. Následně byl propojen se sousední vilou Hlinky 104, a obě nemovitosti byly na základě projektu z prosince 1949 adaptovány pro účely Domova mladých úderníků. Později se budova stala majetkem První brněnské strojírny, která zde provozovala odborné učiliště státních pracovních záloh. V současnosti se nachází v soukromém vlastnictví.

Vila Johanna Blocha

Ulice Hlinky se po polovině 19. století stala oblíbenou rezidenční enklávou brněnských průmyslníků. Kromě rodiny Löw Beerů si v ulici budovali svá sídla rovněž příslušníci další z židovských podnikatelských dynastií – rodiny Blochů. Firmu E. Bloch et Söhne založil v Brně v roce 1863 Enoch Bloch, původně židovský familiant z Rousínova. Firma se zaměřovala na zpracování kůží, výrobu koženého zboží a později, díky kvalitě svých výrobků, začala dodávat vojenskou výstroj pro armádu. Po zakladateli podnik převzali jeho synové Josef a Hermann. Hermann Bloch měl se svojí ženou Herminou postupně šest dětí, dvě dcery a čtyři syny: Augusta, Leopolda, Johanna a Felixe. Tato generace čtyř bratrů přebrala vedení firmy na přelomu 19. a 20. století. V této době začali Blochovi při hledání svého bydlení preferovat ulici Hlinky, která se nacházela v pohodlné pěší vzdálenosti od jejich továrního areálu na Rybářské, a současně se jednalo o prestižní lokalitu s rezidencemi dalších brněnských podnikatelů. Vedle Löw-Beerových tak Blochovi patřili k nejčastějším majitelům nemovitostí na Hlinkách, kde vlastnili či obývali domy č. 1, 29, 31, 38, 92, 120 a 126. Řada členů rodiny se stala obětí nacistického vyvražďování a před jejich bývalými domy jejich jména připomínají kameny zmizelých.

Dva starší bratři August a Leopold Blochovi zůstávali dlouhá léta svobodní a bezdětní. Leopold se oženil až roku 1929 v 71 letech s Františkou, rozenou Kapounovou, a již v roce 1933 zemřel. Mladší z bratrů Johann a Felix si vzali za manželky dvě sestřenice z rodiny Landesmann z Teplic. V roce 1901 se Louise provdala za Felixe, v roce 1903 si Lisbeth vzala Johanna. Obě rodiny si byly blízké, žily poblíž sebe na ulici Hlinky a na dochovaných historických fotografiích jsou oba bratři a jejich manželky zpravidla zachyceni společně.

Na místě dnešního domu Hlinky 120 dříve stávala starší historizující vila s průčelím charakterizovaným velkou otevřenou lodžii v patře a četnými dřevěnými vernakulárními prvky, jejíž podobu zachycují historické snímky. Tuto vilu odkoupil v červenci 1906 od Josefa Müllera Johann Bloch, nechal ji zbořit a na jejím místě nechal zřídit dvoupatrovou secesní novostavbu. Stavební povolení obdržel v září roku 1906, budova byla dokončena v roce 1907, autora architektonického návrhu neznáme. Další stavební úpravy proběhly v roce 1914.

Vilu Johanna Blocha charakterizuje spojení neorenesančního tvarosloví a secesního dekoru. Čtyřosé průčelí v krajních osách

←↗ Dům Hlinky 120, foto Martin Kučera 2025.

↙↘ Schodiště vily Johanna Blocha, nedatováno, soukromý archiv Cheryl Bernstein.

→↗ Interiér vily Johanna Blocha, nedatováno, soukromý archiv Cheryl Bernstein.

→↘ Felix, Louise, Lisbeth a Johann Blochovi, zřejmě rok 1903, soukromý archiv Gianna Panofsky.

akcentují výrazně předsazené hranolové arkýře na konzolách, arkýř v první ose je otevřen obloukovou lodžií. Fasáda je vertikálně členěna pilastry s mohutnými volutovými hlavicemi, štukovému dekoru dominují festony a věnce. Dvoukřídlé vstupní dveře zdobí tepané secesní ornamenty. Architektonickým tvaroslovím na stylovém pomezí pozdního historismu a secese má vila Johanna Blocha blízko k soudobým realizacím brněnského stavitele Adolfa Bachera. Obdobně koncipován byl i později zbořený dům v ulici Křížkovského 18, v němž od roku 1905 žil Johannův bratr, Leopold Bloch.

V roce 1910 byly v domě Hlinky 120 evidovány dva byty. V přízemí se nacházel jednopokojový služební byt, v prvním a druhém patře byl situován rozlehlý byt majitelů, který měl 11 místností – sedm pokojů, dva předpokojí, kuchyni a pokoj pro služebnou. Z archivu potomků rodiny pochází několik historických fotografií zachycujících tehdejší interiéry, bohatě vybavené nábytkem, koberci a uměleckými předměty. Z původních prvků se dodnes dochovalo dřevěné schodiště, obložení stěn haly a přízeďní fontána. Kromě působení v rodinné firmě byl Johann Bloch také sběratelem umění a jeho manželka Lisbeth shromáždila vě-

hlasnou sbírku vídeňského porcelánu a biedermeierského skla, jejíž část je na snímcích rovněž patrná.

Rodina Johanna Blocha dům obývala až do roku 1939. Lisbeth, se kterou měl Johann dvě dcery, zemřela roku 1920. Krátce po počátku nacistické okupace, dne 14. dubna 1939 se Johann znovu oženil s Ernou, rozenou Freundovou. Brzy poté se bratři Johann a Felix s manželkami přesunuli do Prahy, kde doufali, že budou mít lepší možnost získat povolení k vycestování do zahraničí. To se jim však nepodařilo. Johann zemřel v Praze v prosinci 1940 a jeho žena Erna byla v roce 1942 deportována do Terezína a poté do Rigy, kde byla zavražděna. Dosazeným správcem jejich domu na Hlinkách 120 se stal Adolf Zlámal. V roce 1945 se v dokumentaci o vlastnictví domu objevuje poznámka „obývají Rusové“. Následně byla na dům uvalena národní správa a v letech 1949 až 1950 byl přebudován na Domov pro mladé úderníky. V roce 2023 český stát vrátil potomkům Johanna Blocha soubor uměleckých předmětů, které patřily k dřívějšímu vybavení vily.

Vila Josefa Klotha

Palácová vila č. 122 na Hlinkách v minulosti patřila významným osobnostem z nejvyšších pater brněnského průmyslu. Po roce 1850 koupil textilní továrník Leopold Haupt dva sousední domy na Hlinkách a na jejich místě nechal postavit novostavbu neznámé podoby. Není pochyb o tom, že Hauptovi žili v luxusním domě – při jeho prodeji roku 1866 zde kromě Carla Haupta s rodinou bydlelo i několik šlechticů, včetně dvou nezletilých dcer polního podmaršálka Stanislava Bourguignon von Baumberg. Objekt následně koupil Joseph Kloth, který působil jako ředitel textilní továrny Alfreda Skeneho na Hybešově ulici a později jako společník firmy Skene & Comp. V roce 1872 si nechal zbudovat novou vilu, jež byla roku 1884 označována jako jedna z největších a nejhezčích na Hlinkách. Stavba v dnešním rozsahu a rozvržení je zakreslena již na skice stabilního katastru z roku 1876.

Ačkoli Pavel Zatloukal označil za stavebníka vily č. 122 až dalšího majitele Eduarda Kafku, je pravděpodobné, že jím byl už Kloth. Ten rozvíjel slibnou kariéru v textilním průmyslu v Hamburku, kam se za ním měla přestěhovat i manželka s rodinou. Roku 1885 však nečekaně zemřel a vilu o rok později koupil Eduard Kafka, který se s Klothovými nepochybně znal. Kafka totiž

roku 1884 zakoupil Skeneho továrnu na Hybešově ulici, přičemž obytnou budovu Hybešova 36 nechal Josefem Nebehostem nahradit nákladnou novostavbou. Již roku 1889 však vilu na Hlinkách prodal, a zdá se proto nepravděpodobné, že by ji během krátkého vlastnictví zásadně přestavěl. Připomeňme, že šlo tehdy o pouhých dvanáct let starou novostavbu, zatímco Kafka v roce 1885 stavěl trojpodlažní dům na Hybešově, kde sám později bydlel.

V letech 1889–1912 ve vile žila rodina Moritze Schwarze. Tisk jej v nekrologích roku 1892 označoval za „self-made mana“, který se z nižších pozic u Moritze Kafky vypracoval až na velkopřemyslníka s vlnářskými továrnami v Brně a Lodži. Skutečností však je, že k rozmachu jeho podnikání přispělo štedré věno manželky Theresy Steckerl z Miroslavi. V osmnáctipokojové vile na Hlinkách žila s ovdovělou dcerou Louisou a třemi sloužícími až do své smrti roku 1912. Další osudy domu jsou spojeny s Franzem Paukertem, od roku 1912 ředitelem První brněnské strojírny. Vila zůstala v jeho majetku do roku 1926, kdy se musel z Brna s ostudou odstěhovat. Nákladný život ve vile se sedmi sloužícími, včetně

←↑ Pohlednice ulice Hlinky krátce před rokem 1907 – v popředí stojí dům Josefa Müllera č. 120, který nahradil Johann Bloch novostavbou, vedle stojí vila Josefa Klotha ve stavu před úpravami, Archiv města Brna, fond U 22, sign. CXXXIXa1.

←↓ Fotografie vily Josefa Klotha v 1. čtvrtině 20. století, před snesením štítu nad hlavním vstupem a zjednodušením fasád, Archiv města Brna, fond U 7, list 23, č. 3.

→↑ Hlinky 122, hlavní uliční průčelí po úpravách ve 20. a 21. století, foto Martin Kučera 2025.

→↓ Hlinky 122, detail serliány nad hlavním vstupem, foto Martin Kučera 2025.

kočího, totiž financoval ze zpronevěřených peněz strojírny, která se za jeho působení dostala na pokraj bankrotu.

Rezidence na dobré adrese nezůstala dlouho bez majitele. Do roku 1938 zde žili majitelé největší brněnské cihelny – nejprve Max, později jeho syn Paul, Kohnovi. Paul se svou ženou Margarethou patřili mezi průkopníky sportovního létání. Margaretha držela řadu leteckých rekordů a úspěšně soutěžila i v akrobatickém létání. Jako katolička se s židem Paulem musela roku 1939 nuceně rozvést, přesto společně emigrovali do Velké Británie. Během protektorátu se z vily stalo sídlo místní buňky NSDAP. V roce 1946 se formálně vrátila Paulu Kohnovi, avšak po jeho smrti roku 1951 přešla do majetku Správy odborných učilišť. Od roku 2002 slouží bývalá vila lékařským ordinacím a klinice.

Podobu vily, postavené patrně na počátku 70. let 19. století, známe z historických fotografií. Přísně symetrická neorenesanční fasáda vrcholila malým štítem nad ústředním rizalitem, nároží zvýrazňovala zděná bosáž. Vstupovalo se nikoli z ulice jako dnes, ale přes dvůr přiléhající k vile zprava. Rozlehlá zahrada navazovala na terasu u zadní fasády a pokračovala nad přízemní správní

budovu při ulici. Architekturu vily přiřadil Pavel Zatloukal k pracím Eduarda Exnera – pokud však přijmeme dataci vzniku stavby do roku 1872, šlo by o jednu z jeho nejranějších realizací. Vytříbená historizující podoba vily byla narušena roku 1913, kdy Franz Paukert uskutečnil zásadní adaptaci budovy. Úpravy zjednodušily rozvržení fasád a patrně zasáhly i interiéry, z nichž se dochovaly štukem zdobené stropy, dřevěné schodiště s obložením a další detaily. Po roce 1950 byl dům přestavěn na dívčí internát Zbrojovky, později sloužil kancelářím První brněnské strojírny, pro které roku 1968 vznikla dvorní přístavba. Zásahy z 21. století kvalitu domu dále snižovaly – střecha získala řadu půlkruhových vikýřů a zahradu postupně zastavěly budovy lékařských provozů, jimž padla za obět i část terasy. Pozitivním krokem však byla částečná rehabilitace interiéru.

Vila Augusta Blocha

Až téměř na konci souvislé uliční řady ulice Hlinky, za níž jsou již rozprostřeny samostatné vily v zahradách, stojí vila Augusta Blocha. Na parcele stával starší dům, který kolem roku 1878 vystavěl textilní továrník Sigmund Böhm. Ten v roce 1907 odkoupil nejstarší ze čtyř bratrů Blochových, August. Původní objekt nechal zbořit, aby na jeho místě mohla vzniknout reprezentativní novostavba. Výroční zpráva státní německé průmyslové školy v Brně za rok 1909–1910 uvádí, že podobu nové vily navrhl architekt a profesor této školy Maxim Johann Mon-ter. Stavební povolení na zřízení jednopatrové vily v ulici Hlinky August Bloch obdržel v červnu 1909, realizace byla svěřena staviteli Josefu Nebehostenému a stavba byla oficiálně dokončena v roce 1910. Dle zpráv dobového tisku však počátkem roku 1911 ještě některé práce probíhaly a úplně dohotovení tak zřejmě spadá do jara 1911.

August Bloch se podílel na vedení rodinné firmy E. Bloch et Söhne a podnikal navíc i ve výrobě cihel. Mezi lety 1896–1911 žil na adrese Hlinky 1 a poté, až do své smrti v roce 1921, ve své vlastní vile na Hlinkách 126, kde také ve věku 64 let jako svobodný a bezdětný zemřel. Pohřben byl

na židovském hřbitově v Brně. Vzhledem ke skutečnosti, že August Bloch neměl dědice, stali se příštími vlastníky domu Jindřich a Ludmila Žaloudkovi.

Rezidence Augusta Blocha je jednou z posledních dochovaných architektur ve stylu florální secese na Hlinkách. Nepříliš velká dvoupodlažní stavba disponuje tvaroslovím vysoké architektury a vyniká svým pozoruhodným dynamicky tvarovaným průčelím. Těžištěm asymetrické kompozice je rozšířená druhá osa gradující mohutným zvlněným osovým štítem, zdobeným kartuší s festony a květinovými koši. V přízemí druhé osy je umístěn vstup vetknutý v ústupkovém portálu a lemovaný úzkými okénky a dekorativními pilastry. Nad vstupem v patře navazuje segmentový arkýř prolomený trojicí nestejně širokých oken. Četnost florálního ornamentu a dalších ozdobných prvků stavbě vtiskuje výrazně dekorativní charakter. Plochy drobných plastických květů pokrývají konzolovou spodní partii arkýře a opakují se rovněž v pásu mezi arkýřem a štítem. Pravoúhlá okna obou pater propojují geometrizované výplně. Při poslední rekonstrukci byl důležitě doplněn zlacený motiv lodi v kartuši

↔↑ Dům Hlinky 126, foto Martin Kučera 2025.

↔↓ Stav vily Hlinky 126 v 80. letech 20. století, foto Karel Kuča 1987.

→↑ Detail štukové ornamentální výzdoby fasády, foto Martin Kučera 2025.

→↓ Detail architektonického orámování okna a vstupu, foto Martin Kučera 2025.

ve štítu i letopočet 1879 na arkýři, které zde původně nebyly. Jedná se zřejmě o dataci vzniku starší stavby Sigmunda Böhma, nikoli současné budovy vily Augusta Blocha, postavené v roce 1910.

→ Panoramatický snímek z roku 1911, zachycující Pisáreckou kotlinu a jihozápadní svahy Žlutého kopce s ulicí Hlinky, vinoucí se po jeho úpatí, Muzeum města Brna, sign. D352.3268, D351.3267, D350.3266.

Výběr literatury

Lenka Czajkowska – Petr Czajkowski, Zástavba ulice Hlinky po roce 1850 a majetková struktura jednotlivých objektů se zvláštním přihlédnutím k roku 1910. Příspěvek k poznání předměstské architektury města Brna, *Brno v minulosti a dnes* 19, 2008, s. 445–447, 584–587.

Michal Doležel, Löw-Beer. Hlinky, Kalvodova. *Průvodce po Kamenech zmizelých*, Brno 2025.

Petr Holub – Ondřej Anton, 99 brněnských cihelen. *Historický vývoj stavebních materiálů z pálené hlíny a jejich výroby na území města Brna*. Katalog výstavy, Brno 2020.

Veronika Lukešová, Rodinné domy Löw-Beerů na ulici Hlinky v Brně na přelomu 19. a 20. století, *Sborník muzea Brněnska* 2016, s. 34–47.

Pavel Zatloukal, *Brněnská architektura 1815–1915*. Průvodce, Brno 2006.

Adam Zezula, *Život a dílo stavitele Františka Pawlu (1854–1922)*, bakalářská diplomová práce FF OU, Ostrava 2012.

Za poskytnutí dobových fotografií interiérů některých z domů děkujeme Michalu Doležalovi.

